

**Univerzita Pardubice
Fakulta Filozofická**

**František z Ditrichštejna a jeho informační síť.
Korespondence se španělským vyslancem v letech 1626 až 1630.**

Jessica Steinová

**Bakalářská práce
2020**

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 9/2012, bude práce zveřejněna v Univerzitní knihovně a prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Praze dne 17. dubna 2020

.....

Jessica Steinová

Poděkování:

Největší dík patří mému vedoucímu práce, doc. Mgr. Pavlu Markovi, Ph. D. Po celou dobu psaní předložené bakalářské práce mi vždy ve všem poradil a vyšel vstříc. Nemohla bych se obejít bez jeho pomoci při překladu španělské korespondence a bez jeho ochoty poskytnout mi mnoho těžko dostupných zdrojů, které byly pro napsání práce klíčové.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá osobností kardinála Františka z Ditrichštejna, především pak jeho vztahem k vybraným španělským diplomatům. Stěžejní částí práce je analýza korespondence, kterou mu v letech 1626-1630 zaslal španělský vyslanec v Janově markýz Castañeda. Práce si klade za cíl prozkoumat styl komunikace a hlavní oblasti zájmu Františka z Ditrichštejna i jeho korespondenta, markýze Castañedy.

Klíčová slova: František z Ditrichštejna, Castañeda, informační síť, španělští vyslanci, Janov, 17. století.

Summary

This Bachelor thesis follows Cardinal Franz Dietrichstein, especially his relationships with certain spanish ambassadors. The crucial part of the thesis is, however, the analysis of correspondence, that Franz Dietrichstein received between the years 1626-1630 from the spanish ambassador in Genoa, marquis Castañeda. This thesis attempts to explore the way of communication and the areas of interest for Franz Dietrichstein and his correspondent, marquis de Castañeda.

Keywords: Franz Dietrichstein, Castañeda, information network, spanish ambassadors, Genoa, 17th century.

Obsah

I.	Úvod	7
II.	Rodinné zázemí a kariéra Františka z Ditrichštejna	9
	Adam z Ditrichštejna a Margarita de Cardona	9
	Vzestup Františka z Ditrichštejna	13
	František z Ditrichštejna a jeho španělské kořeny	21
III.	Kardinál František z Ditrichštejna a jeho informační síť	23
	Agenti v rámci informační sítě kardinála Františka z Ditrichštejna	23
	Beatriz, markýza de Mondéjar jako kardinálova informátorka	27
	Španělští vyslanci v kontaktu s Františkem z Ditrichštejna	30
	Sancho de Monroy y Zúñiga, markýz de Castañeda	35
IV.	Korespondence kardinála Františka z Ditrichštejna s markýzem Castañedou	37
V.	Závěr	47
VI.	Conclusion	49
VII.	Zdroje	52

I. Úvod

Cílem předložené bakalářské práce je představit osobnost Františka z Ditrichštejna v kontextu jeho původu a informační sítě. František z Ditrichštejna byl kardinálem a olomouckým biskupem. Jeho domovem byla Morava, ale známý je dnes především pro svou tehdejší provázanost se třemi evropskými dvory. Často působil na císařském dvoře, část života prožil v Římě a měl hluboké kořeny až v dalekém Španělsku.

První část práce se věnuje samotnému kardinálovi a jeho rodinnému zázemí. Kapitola je zásadní zejména z toho důvodu, že rodinné prostředí kardinála jej v jeho dalším životě značně ovlivnilo. Významnou studii věnující se Adamovi z Ditrichštejna napsal Friedrich Edelmayer¹. Kromě karierního vzestupu se věnoval i jeho dětství a rodinným poměrům. K majetku, například ke komendě Alcañiz, kterou Adam získal od španělského krále, se ve své studii „*Hospodářské zájmy Ditrichštejnů ve Španělsku v 16.-18. století*“² vyjádřil Bohumil Baďura.

Osobností a působením Františka z Ditrichštejna se zabývá mnoho historických prací. K nejznámějším patří dílo Tomáše Parmy „*František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii: Prostředky a metody politické komunikace ve službách moravské církve*“³, ve kterém se Ditrichštejnovi věnuje od raného dětství. Od životopisu se ale odvrací kolem roku 1600 a detailně popisuje vztahy s římskými agenty. Ranému dětství a studiu v Římě se věnuje také Petr Maťa. Maťova práce je však obecnější a dává prostor i celkové atmosféře šlechtických vazeb v raném novověku. Věnuje například celkem rozsáhlou kapitolu tématu „*páni a přátelé*“⁴, která bylo pro tuto bakalářskou práci velmi přínosnou. Tématu „*páni a přátelé*“ se ve své studii věnuje také Václav Bůžek.⁵

¹ Friedrich EDELMAYER, *Honor y dinero: Adam de Dietrichstein al servicio de la Casa de Austria*, Studia Historica: Historia Moderna XI, 1993, s. 89-119.

² Bohumil BAĎURA, *Hospodářské zájmy Ditrichštejnů ve Španělsku v 16.-18. století*, in: *Jižní Morava: vlastivědný sborník*, Brno 2010.

³ Tomáš PARMA, *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii: Prostředky a metody politické komunikace ve službách moravské církve*, Brno 2011.

⁴ Petr MAŤA, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004.

⁵ Václav BŮŽEK, „*Páni a přátelé*“ v *myšlení a každodenním životě české a moravské šlechty na prahu novověku*, Český časopis historický 100, 2002, s. 229-264.

Práce V. Bůžka a P. Mati používám jako zdroj zejména ve druhé kapitole, která se věnuje informační síti kardinála Ditrichštejna. V části o italských agentech jsem čerpala zejména z práce T. Parmy.

Několik stránek je věnováno sestře kardinála Ditrichštejna, Beatriz, která po smrti otce odjela s matkou zpět do Španělska, kde žila až do své smrti. Významné studie „*Markýza de Mondéjar I.*“⁶ a „*Markýza de Mondéjar II.*“⁷ k jejímu životu napsal Bohumil Badura. Věnoval se v nich nejen její dráze, ale také významu, který měla jako informátorka a agentka pro svého bratra Františka.

Podkapitola „*Španělští vyslanci v kontaktu s Františkem z Ditrichštejna*“ čerpá především z práce Pavla Marka - „*La embajada en la corte imperial (1558-1641). Figuras de los embajadores y estrategias clientelares.*“⁸ Zabývá se španělskými vyslanci a obecně španělské ambasádě na císařském dvoře. Většinu informací o španělském vyslanci markýzi Castañedovi jsem čerpala od autora Juan Luis Sánchez Martina z elektronického zdroje – článku „*Sancho de Monroy y de Zúñiga*“⁹ uveřejněné na webové stránce Real academia de la historia.

Stěžejní část práce se zabývá španělsky psanou korespondencí od španělského vyslance v Janově, markýze Castañedy, pro kardinála Františka z Ditrichštejna. Dopisy pochází z Rodinného archivu Ditrichštejnů uloženého v Moravském zemském archivu v Brně.¹⁰ Analýza korespondence má za účel zjistit hlavní oblasti zájmu a také povahu vztahu mezi těmito dvěma šlechtici na základě obsahu a stylu písemností.

⁶ B. BAĎURA, *Markýza de Mondéjar I.*, in: *Jižní Morava vlastivědný sborník*, sv. 43, Brno 2004, s. 81-108.

⁷ Týž, *Markýza de Mondéjar II.*, in: *Jižní Morava : vlastivědný sborník*, roč. 41, sv. 44, Brno 2005, s. 59-82.

⁸ Pavel MAREK, *La embajada en la corte imperial (1558-1641). Figuras de los embajadores y estrategias clientelares*, Praha 2013.

⁹ Juan Luis SÁNCHEZ MARTIN, *Sancho de Monroy y de Zúñiga*, Real academia de la historia, <http://dbe.rah.es/biografias/21215/sancho-de-monroy-y-de-zuniga>.

¹⁰ Moravský zemský archiv Brno, Rodinný Archiv Ditrichštejnů, kart. 430, fol. 252-438.

II. Rodinné zázemí a kariéra Františka z Ditrichštejna

Adam z Ditrichštejna a Margarita de Cardona

Františkův otec, Adam z Ditrichštejna se narodil roku 1527. V dětství se o Adama starala matka, Barbara z Rottalu, jež ovdověla, když bylo synovi pouhých šest let. Barbara byla zároveň vychovatelkou dětí Ferdinanda I. Protože byl Adam stejně starý jako následník trůnu, budoucí císař Maxmilián II., je možné, že po krátkou dobu vyrůstali společně. Mezi lety 1542 až 1545 studoval Adam v Itálii a poté spolu s bratrem Zikmundem do roku 1547 po Itálii cestovali. Později se oba bratři ujali svého dědictví, Zikmund získal državy v Korutanech, zatímco Adam majetek ve Štýrsku a Dolním Rakousku.¹¹

Stejně jako jeho otec nastoupil i Adam roku 1547 do služeb Ferdinanda I. a již roku 1548 doprovázel Ferdinandova syna, budoucího císaře Maxmiliána II., do Španělska. Tam se měl Maxmilián oženit s dcerou Karla V., Marií Španělskou. Novomanželé zastupovali Karla V. jako regenti ve Španělsku až do roku 1550. Po tuto dobu regentství byl Ditrichštejn ve Španělsku přítomen a poté přerušovaně do roku 1552, kdy se Maxmilián se svou manželkou přesunuli do římsko-německé říše. V této záležitosti zastával Ditrichštejn klíčovou roli. Roku 1551 se vydal napřed do říše, aby oznámil jejich brzký příchod. Jeho cesta vedla nejdříve do Innsbrucku a pak ke dvoru Ferdinanda I. do Štýrského Hradce. Po splnění úkolu se vydal na zpáteční cestu do Itálie, kde se znovu setkal s Maxmiliánem a Marií Španělskou.¹²

Roku 1555 se ve Vídni Adam z Ditrichštejna oženil s Margaritou de Cardona, dvorní dámou Marie Španělské. Toto manželství bylo pro Adama velmi prestižní, především ukazovalo na přízeň, kterou k němu manželé Maxmilián a Marie chovali. Adam vyrostl jako protestant, protože to byla víra celé jeho rodiny. Katolicky založená Marie Španělská by svou dvorní dámou ale nikdy neprovdala za protestanta. Podle F. Edelmayera se tedy na počátku své kariéry Adam musel rozhodnout a konvertoval ke katolictví. V opačném případě by na císařském dvoře neměl

¹¹ F. EDELMAYER, *Honor y dinero: Adam de Dietrichstein al servicio de la Casa de Austria*, Studia Historica: Historia Moderna XI, 1993, s. 89-119. Ze strany č. 92.

¹² Tamtéž, s. 92-93.

šanci na karierní vzestup. Tím, že se oženil s Margaritou de Cardona prokázal, že měl naprostou důvěru silně věřících Habsburků.¹³

Roku 1562 byl Adam z Ditrichštejna císařem jmenován vychovatelem a majordomem arcivévodů Rudolfa a Arnošta. Jeho úkolem bylo starat se o jejich vzdělávání. Spolu s nimi, i svou rodinou, odjel roku 1563 do Španělska.¹⁴ Ve Španělsku tehdy působil nejen jako vychovatel, ale také jako císařský vyslanec. Jedním z jeho nejúspěšnějších počinů po dobu vyslanectví bylo domluvení sňatku mezi Filipem II. a Annou Rakouskou, jenž se uskutečnil v roce 1570.¹⁵ Roku 1568 byl Adam španělským králem, Filipem II., přijat jako člen řádu calatravských rytířů. Na jmenování měl nejspíše podíl i jeho sňatek se španělskou šlechticou a její přátelství se sestrou krále Filipa II., Juanou.¹⁶ Jmenování do rytířských řádů bylo pro klienty španělského krále typické. Šlo o jeden ze způsobů, jak si zajistit loajalitu šlechtice ke španělské politice.¹⁷ Rok po jeho začlenění ke calatravským rytířům mu byla Filipem II. svěřena řádová komenda Alcañiz v Aragonii, za níž celoživotně pobíral peníze.¹⁸ Byl tedy klientem španělského krále a prosazoval u dvora jeho zájmy, byť byl v první řadě věrný císaři.¹⁹

Adam z Ditrichštejna v roce 1571 dočasně opustil Španělsko jako doprovod Rudolfa a Arnošta zpět do římsko-německé říše. Ze Španělska nadobro odešel až roku 1573 a spolu s rodinou, včetně tříletého Františka, se přesunuli do Vídně. Ve Vídni společně žili až do přidělení panství Mikulov císařem Maxmiliánem roku 1575. V dalších letech postupně

¹³ F. EDELMAYER, *Honor y dinero*, s. 95. K tomu například P. MAREK ve své práci *Pernštejnské ženy: Marie Manrique de Lara a její dcery ve službách habsburské dynastie*, Praha 2018.

¹⁴ F. EDELMAYER, *Honor y dinero*, s. 97.

¹⁵ Životu Adama z Ditrichštejna ve Španělsku se věnuje edice Edelmayer, Friedrich – Strohmayer, Arno (edd.), *Die Korrespondenz der Kaiser mit ihren Gesandten in Spanien. Briefwechsel 1563-1565*, Wien-München 1997.

¹⁶ F. EDELMAYER, *Honor y dinero*, 1993, s. 97. K tématu členství ve španělských vojenských řádech píše i Anna MUR I RAURELL, „*La Mancha Roja*“ y „*la Montaña Blanca*“, Praha 2018.

¹⁷ P. MAREK. *Komunikace šlechticů mezi Prahou a Madridem v 16. a 17. století*, in: Václav Bůžek (ed.), *Šlechta raného novověku pohledem českých, francouzských a španělských historiků*, České Budějovice 2009, (= Opera historica 13), s. 427-466. Ze strany 457.

¹⁸ F. EDELMAYER, *Honor y dinero*, s. 105. K tématu komendy Alcañiz také B. BAŽURA, *Hospodářské zájmy Ditrichštejnů ve Španělsku v 16.-18. století*, in: *Jižní Morava: vlastivědný sborník*, Brno 2010. K významu komend španělských vojenských řádů i studie od Héctor LINARES GONZÁLEZ, *Las encomiendas de las órdenes militares castellanias (ss. XVI-XVII). Santiago, Calatrava y Alcántara: Una aproximación bibliográfica (1975-2017)*, in: *Tiempos Modernos*, 2017, s 1-25.

¹⁹ Stanislav LUSKA, *Španělská korespondence Adama z Ditrichštejna*. Masarykova univerzita v Brně 2014, s. 52.

rozprodal ostatní majetek, který zdědil po otci, a soustředil se pouze na Mikulov a svou kariéru na císařském dvoře.²⁰

Během Františkova dětství na Moravě působil jeho otec na císařském dvoře ve službách Maxmiliána II. I po smrti Maxmiliána setrval Adam z Ditrichštejna na císařském dvoře jeho syna, Rudolfa II. Na jeho dvoře působil jako nejvyšší hofmistr až do roku 1587.²¹ Dostal dokonce nabídku být členem Rudolfovi tajné rady. Adam ale odmítl, chtěl raději jednat přímo s císařem bez veřejných a byrokratických povinností.²²

Adam zemřel roku 1590. Jeho smrt byla zřejmě nečekaná, nestihl si totiž uzavřít všechny záležitosti. Například španělská komenda Alcañiz byla po Adamově smrti ztracena. B. Bađura napsal, že si nestihl opatřit souhlas Filipa II., aby mohl komendu zdědit některý z jeho synů. Ale ani Adamův nejstarší syn, Maxmilián, neprojevil dle své sestry Beatriz dostatečné úsilí na to, aby si komendu Alcañiz udržel.²³

Manželkou Adama a matkou Františka z Ditrichštejna byla šlechtična Margarita de Cardona. Margarita byla aragonskou šlechtičnou a dcerou Antonia de Cardona a jeho manželky Marie de Requesens. Matka Maria byla vzdálenou příbuznou Ferdinanda I. a také jednou z nejbližších dvorních dam Marie Habsburské, které sloužila i Margarita. Otec Antonio de Cardona byl od roku 1534 místodržitelem Sardinie, kde se Margarita zřejmě narodila. Rodina v Sardinii žila až do roku 1547. Bohužel čas strávený v Sardinii nebyl příliš šťastný, především pro Marii de Requesens, jež tam byla obviněna z čarodějnictví. Takto závažná obvinění byla málokdy zvrácena, ale díky zásahu Karla V. se to v Mariině případě podařilo.²⁴ Mimo jiné i tato událost ukázala na velkou přízeň habsburského rodu projevovanou rodině Margarity de Cardona. O jejím životě předtím, než se stala dvorní dámou Marie Španělské, není bohužel moc známo. Pozice dvorní dámy císařovny byla velice prestižní. Pro urozené katolické rodiny z celé habsburské monarchie byl císařský dvůr tím nejslibnějším místem, kam poslat dospívající dceru. Dívčám se na dvoře dostalo vzdělání ve dvorské etiketě a za dob Marie Habsburské i ve

²⁰ F. EDELMAYER, *Honor y dinero*, s. 107-108.

²¹ S. LUSKA, *Španělská korespondence Adama z Ditrichštejna*, s. 41.

²² Ruben GONZÁLEZ CUERVA. *From the Empress to the Ambassador: the "Spanish Faction" and the Labyrinths of the Imperial Court of Prague, 1575-1585*. Librosdelacorte.es, Monográfico 2, Año 7, 2015, s. 11-25.

²³ B. BAĐURA, *Ditrichštejnové a Španělsko*, in: *České země a Španělsko: Z dějin česko-španělských vztahů*. Ostrava 1996, s. 46.

²⁴ P. MAREK, *Pernštejnské ženy*, s. 28-29.

španělské kultuře. Z první ruky se tam mohly dozvědět o nových španělských i světových trendech v módě, ale například i v rozvoji techniky či vědy.²⁵ Kromě vzdělání byl císařský dvůr ideálním místem pro seznámení. Sama královna svým damám totiž vybírala partnery a zařídila i zaplacení věna, jež platil její bratr Filip II.²⁶

Margarita se spolu se svým manželem roku 1573 přesunula do Vídně a posléze na Moravu. Ve Španělsku zanechala své tři dcery. Jedna z nich byla již vdaná a zbylé dvě sloužily na královském dvoře španělským infantkám. Margarita si se všemi pravidelně dopisovala, nejvíce dopisů se ale dochovalo od dcery Anny. Tyto dopisy nesloužily pouze ke komunikaci mezi matkou a dcerou, měly i svůj praktický účel. V první řadě šlo o udržení určité kontroly nad dcerou, aby se Anna i nadále chovala podle matčiných představ. Anna matce psala o svých zážitcích a pokrocích, zejména pokud šlo o její výchovu a studium. Vzhledem k tomu, že byla vychovávána spolu se španělskými infantkami, tak byla jistě důkladně vzdělávána ve všem, co se na ženu v její době slušelo. Vanessa de Cruz dokonce tvrdí, že Anna byla agentkou rodu Ditrichštejnů. Za příklad uvedla dopis, ve kterém Anna matce psala, že na dvoře zamlčovala svou znalost němčiny. Důvodem bylo, že v německém jazyce mluvily ostatní dámy mezi sebou i s královnou. S vědomím, že Anna nerozuměla, před ní tedy otevřeně mluvily. Anna z Ditrichštejna matku informovala i o dění v Madridu nebo o novinkách ve španělské módě či umění. Kromě tří dcer, které zůstaly ve Španělsku, měla v době odjezdu na Moravu Margarita s Adamem ještě další dceru a dva syny. Informace od dcer Margarita používala k výchově dětí v moravském prostředí. Patrně se snažila o co nejvěrnější napodobení španělského prostředí, nejen pro děti ale i pro sebe. Margarita si potrpěla na udržování kroku se španělskými trendy, k čemuž se snažila vést i své děti, včetně Františka z Ditrichštejna. Od příjezdu na Moravu v tomto ohledu patrně strádala, což prokázala i tím, že se po smrti svého manžela vrátila zpět do Španělska a sebou vzala i dceru Beatriz. Způsob komunikace s dcerou i její rychlý návrat do rodné vlasti ukazoval na skutečnost, že k Moravě opravdově nikdy nepřilnula.²⁷

²⁵ P. MAREK, *Pernštejnské ženy*, s. 107-110. P. MAREK službu dvorní dámy přirovnal ke kavalírským cestám, které byly typické pro mladé muže z aristokratických rodin. O životě dvorních dam na císařském dvoře i Katrin KELLER, *Hofdamen : Amtsträgerinnen im Wiener Hofstaat des 17. Jahrhunderts*, Wien 2005.

²⁶ R. GONZÁLEZ CUERVA, *From the Empress to the Ambassador*, s. 11-25.

²⁷ Vanessa DE CRUZ, *Korespondence Anny z Ditrichštejna, agentky a informátorky své rodiny na madridském dvoře*, in: Václav Bůžek (ed.), *Šlechta raného novověku pohledem českých, francouzských a španělských historiků*, České Budějovice 2009, s. 134-149.

I přesto, že se o Margaritě mnoho informací nedochovalo, tak byla pro rod Ditrichštejnů důležitou osobností. To se ukázalo například v dopise, který Margarita adresovala papeži Klementu VIII. Zmínila se v něm, že papeži by měl v nejbližších dnech přijít doporučující dopis od císařovny pro Františka z Ditrichštejna. Spolu s císařovnou Margarita papeže žádala o jmenování svého syna kardinálem a připomínala zásluhy jeho samotného i otce Adama.²⁸

V roce 1596, rok po Margaritině návratu do Španělska, měla být na jejího syna Maxmiliána převedena komenda Cañaverál, kterou získal od španělského krále. Vzhledem k jeho nepřítomnosti ve Španělsku mu majetek měla spravovat matka. Margarita sice brzy jmenovala správce, ale stále s ním byla v kontaktu a dohlížela na transakce a na udělení titulu komtura Maxmiliánovi.²⁹ Margarita se v životě svých dětí angažovala a měla na ně velký vliv. Především i kvůli Margaritě byli Ditrichštejnové takto provázáni s Hispánskou monarchií, nejen pokrevně, ale i kulturně a politicky.

Vzestup Františka z Ditrichštejna

Vraťme se teď k Františkovi z Ditrichštejna. Byl nejmladším bratrem ze tří, a již od dětství byl směřován na církevní dráhu. Nutno ale zmínit, že i přesto, že ve zbytku Evropy bylo prvorozenectví velmi důležité, v českých zemích tomu tak zatím nebylo. Například v Anglii i Španělsku měl nejstarší syn výhradní právo na veškerý majetek a tituly, zatímco mladší sourozenci mohli patřit vlastně do jiné společenské vrstvy. U nás ale ještě v 16. století, kdy se kardinál a jeho bratři narodili, platila mezi všemi bratry rovnoprávnost a po otci měli majetek dědit rovným dílem, k čemuž také došlo.³⁰ František tudíž nebyl směřován na církevní dráhu jen z důvodu svého věku.

Na Moravě byl vychován jako silně věřící a díky matce a sestrám se mu dostalo i vzdělání podle španělského standardu.³¹ Očekávalo se, že se v dospělosti ujme nějakého biskupství v římsko-německé říši, což se později vyplnilo. Již od Františkova dětství se pro něj otec snažil získat nějaké církevní obročí. I přes jeho původ to však nebyla jednoduchá záležitost a papežský nuncius na císařském dvoře Adamovi žádost několikrát odmítl. Hlavním důvodem bylo, že při

²⁸ Vanessa DE CRUZ, *Korespondence Anny z Ditrichštejna*, s. 151.

²⁹ B. BAĎURA, *Hospodářské zájmy Ditrichštejnů ve Španělsku v 16.-18. století*, s. 55-100.

³⁰ P. MAŤA, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, s. 562-567.

³¹ V. DE CRUZ, *Korespondence Anny z Ditrichštejna*, s. 134-149.

první žádosti bylo budoucímu kardinálovi pouhých 7 let.³² Ve dvanácti letech podstoupil František postřížiny, čímž se stal klerikem. Tento rituál byl nutný, aby se dotyčný mohl stát držitelem církevního obročí. V tu dobu již tedy bylo o jeho kariéře rozhodnuto.³³ Ve dvanácti letech se pro něj jeho otci současně podařilo získat od Řehoře XIII. komendu Alcaudete a Veas v jižním Španělsku, jež vynášela pár set dukátů ročně.³⁴

Františkovo mládí se neslo v duchu častých přesunů. Z rodinného sídla na Moravě se v patnácti letech, roku 1588, odebral na studia v pražské jezuitské koleji. Jezuitská gymnázia byla v 16. století zakládána po celé habsburské monarchii a pro mladé šlechtice z katolických rodin bylo studium na jednom z nich samozřejmostí. Studia se zaměřovala především na humanistické vzdělání, tedy latinu a četbu antických autorů. Výchova šlechtice byla ale komplexní záležitostí a obecné vzdělání, poskytnuté jezuitským gymnáziem, nebylo dostačující.³⁵

V polovině 16. století byly čím dál tím populárnější kavalírské cesty, kdy mladí šlechtici odjeli do zahraničí za účelem vzdělávání. Vlastně nešlo o nic nového, ale původně na tyto cesty jezdili především šlechtici, kteří byli předurčení k církevní dráze, jako například František. Nyní měl mladý Ditrichštejn příležitost setkat se i se šlechtici, kteří směřovali ke světské kariéře.³⁶ Ditrichštejnova kavalírská cesta proběhla pravděpodobně roku 1588 a směřovala do Říma. Jeho odjezd z domoviny byl datován na únor téhož roku. O tom, kdy Ditrichštejn dorazil do Říma není přímý doklad, je však možné, že dorazil až v květnu. K této cestě nejsou žádné prameny, takže pokud se při ní nevyskytly nečekané komplikace, tak si budoucí kardinál cestu zřejmě záměrně protáhl. Tímto způsobem mohl potkat další mladé cestovatele i místní a poznat odlišné kultury.³⁷

Nejpozději v květnu roku 1588 František spatřil Řím. I tam kavalírské cesty často směřovaly. Začal tam studia u římských jezuitů, jimiž navázal na svá studia v Praze. Ve své práci „*Svět české aristokracie*.“ Mata uvádí, že Ditrichštejn studoval na Německé koleji neboli „*Collegium*

³² T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii*, s. 24-25. K mládí Františka z Ditrichštejna také Jan TENORA, *František kardinál Ditrichštejn. Jeho mládí, volba za biskupa a začátek biskupství*, 1906 nebo Rudolf ZUBER, *Mladá léta kardinála Ditrichštejna*, Praha 1946.

³³ P. MAŤA, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, s. 305-307.

³⁴ B. BAĐURA, *Markýza de Mondéjar I.*, s. 81-108.

³⁵ P. MAŤA, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, s. 305-307.

³⁶ Tamtéž, s. 308.

³⁷ T. PARMA. *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii*, s. 30-31.

Germanicum“.³⁸ Daleko pravděpodobněji však Ditrichštejn svá studijní léta strávil na „*Collegium Romanum*“. Na tuto skutečnost ve své práci upozornil autor T. Parma, který svá tvrzení založil na pramenech, seznamu alumnů a kolejni matrice. K tomu, jak se na koleji Ditrichštejnovi dařilo, se nedochovaly prameny. Panoval tam ale poměrně tvrdý režim, studenti se například museli hojně věnovat četbě a ve škole směli mluvit pouze latinsky. Na koleji se přednášelo pět dní v týdnu a starší studenti se zřejmě těšili více volna než ti mladší. Během svých studií na římské koleji také mohl docházet na „*Seminario romano*“, který světská studia na jezuitské koleji doplňoval o ta duchovní. Ditrichštejn svá studia ukončil nejpozději roku 1593. Kromě krátké cesty na Moravu, kvůli pohřbu otce Adama z Ditrichštejna, byl František v Římě nepřetržitě přítomen.³⁹

Ditrichštejnovo mládí strávené v Římě na něj mělo zásadní vliv. Navázal tu nespočet společenských kontaktů, se kterými si později dopisoval a udržoval s nimi přátelství. V Římě žil během obrovského architektonického rozkvětu, kdy se mu takřka měnil před očima. Během jeho pobytu byl Řím vydlážděn a dokončovala se kupole baziliky sv. Petra ve Vatikánu. Stavba baziliky, které byl svědkem, mohla Františka později inspirovat k přestavbě presbytáře katedrály sv. Václava v Olomouci.⁴⁰

Kromě císaře a španělského krále byl Ditrichštejn celoživotně věrný ještě další postavě světové politiky, a to sice papeži. Přátelský vztah měl především s Klementem VIII. neboli Ippolitem Aldobrandinim. Spolu se svým vrstevníkem, mladým Maxmiliánem z Pernštejna, se v Římě František těšil z jeho přízně. Oba aristokraté mu později vděčili za svou kariéru.⁴¹

Klement VIII. sehrál v Ditrichštejnově rychlém karierním vzestupu důležitou roli. Poté, co byl Aldobrandini roku 1585 jmenován kardinálem, podnikl legaci do Polska. Mladého Františka se zřejmě ujal po svém návratu z legace a krátce před smrtí Adama z Ditrichštejna, tedy někdy po roce 1589. Během své legace, kdy byl již František v Římě, navštívil Aldobrandini roku 1588 svého přítele, Adama, v Mikulově. Adam mu syna při této příležitosti

³⁸ P. MAŤA, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, s. 492-494.

³⁹ V českých zemích se nacházel mezi listopadem 1590 a počátkem roku 1591. T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii*, s. 33-35.

⁴⁰ T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii*, s. 42-44.

⁴¹ P. MAŤA, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, s. 492-494. K Maxmiliánovi z Pernštejna dále P. MAREK, *Cardinal Purple for Maximilian of Pernstein. A Contribution to Aristocratic Women's Political Communication*, in: *Theatrum Historiae* 23, Pardubice 2019. Také studie Jiří KOTYK, *Maxmilián z Pernštejna (1575-1593)*, in: *Heraldika a genealogie*, Praha 1997, s. 189-198.

jistě doporučil a přimluvil se za něj. Vzhledem k tomu, že Maxmilián z Pernštejna vyrůstal v Olomouci na dvoře olomouckého biskupa, a v roce 1588 tam ještě pobýval, tak je pravděpodobně, že se v této době s kardinálem Aldobrandinim poprvé setkal. Na popud své matky, Marie Manrique de Lara, s Aldobrandinim posléze rovnou odjel do Říma.⁴² František i Maxmilián z Pernštejna byli krátce po Aldobrandiniho zvolení papežem jmenováni tajnými komořími. Současně s přijetím do nového úřadu se budoucí kardinál možná nastěhoval do vatikánského paláce. Doložený je ale jeho tamější pobyt až od ledna roku 1599, kdy se přestěhoval do apartmánu zesnulého kardinála. Pro Ditrichštejna byla pozice tajného komořího samozřejmě prestižní záležitostí. Obnášela každodenní setkávání s papežem a možnost mu sloužit. Nešlo však o příliš výdělečnou funkci. V tomto úřadě si přišel na třicet escudů měsíčně, což na udržení Ditrichštejnova životního stylu současně se zajištěním vybavení apartmánu, oblečení a dalších potřeb, nebylo dostačující. Papeže také doprovázel na cestách a musel si udržovat prestiž. Proto si musel zajistit příjmy jinde, stejně jak to činil i Maxmilián z Pernštejna.⁴³

V srpnu roku 1593 se musel František navrátit na Moravu, aby zastoupil svého nepřítomného bratra ve správě rodinného dědictví. Tak totiž zněla dohoda dle smlouvy z Mikulova ze dne 4. října 1593. Papež mu před cestou ještě vydal dvě buly, jimiž měl získat kanonikát v Pasově a ve Vratislavi. Jeho hlavní záminkou pro návrat na Moravu byla sice starost o rodinný majetek, avšak mladý ambiciózní šlechtic pochopitelně nechtěl zastávat úřad s tak omezenými financemi. Ke všemu se následkem svého rozhazovačného způsobu života v Římě utápěl v dlužích. Ve Vratislavi však Ditrichštejn neuspěl. Kanonikát, jež mu měl být dle papeže udělen nakonec nezískal. Podmínkou byl totiž slezský původ nebo alespoň doložení vznešeného původu, a také vysvědčení o trienálním studiu. Aféra se protáhla na několik let, kdy se za Ditrichštejna přimlouval i císař. Dokumenty, jež dokládaly Františkův původ, byly zcela jistě zpracovány, jelikož o ně požádala sama Margarita de Cardona roku 1593 a pak i španělský vyslanec San Clemente, který si vyžádal potvrzení o vévodském původu Margarity. Stejně tak existovalo i vysvědčení o jeho studiu. Proto tedy není jasné, co se stalo a proč, ale odevzdány s nejvyšší pravděpodobností nebyly. I přes tento nezdar byl 2. května 1594 jmenován proboštem v Litoměřicích.⁴⁴

⁴² P. MAREK, *Cardinal Purple for Maximilian of Pernstein. A Contribution to Aristocratic Women's Political Communication*, Theatrum 23, Pardubice 2019, s. 101.

⁴³ T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii*, s. 63-69.

⁴⁴ Tamtéž, s. 70-73.

Do Říma se František z Ditrichštejna vrátil krátce po svém jmenování. Při té příležitosti doprovodil matku, Margaritu de Cardona, a sestru Beatriz. Obě se zrovna chystaly na zmíněný přesun do Španělska. František je doprovodil, až do přístavu v Janově, odkud měly vyplouvat. V Římě však zůstal jen několik měsíců a vrátil se do českých zemí.⁴⁵

Předtím, než byl jmenován kardinálem a olomouckým biskupem se do Itálie podíval naposledy roku 1598 a to na žádost Rudolfa II. Měl zajistit zneplatnění volby nového vratislavského biskupa Bonaventury Hahna. Císař chtěl totiž do úřadu dosadit svého kandidáta, který byl zprvu odmítnut.⁴⁶ Císaři nakonec bylo vyhověno. Stalo se tak především z toho důvodu, že papež plánoval dosazení svého kandidáta do čela olomouckého biskupství. Během Ditrichštejnova pobytu v Itálii pobýval papež roku 1598 na dvoře v italské Ferrare.⁴⁷ František do Ferrary přijel 13. listopadu 1598. Svatby, která proběhla o dva dny později, se Ditrichštejn zúčastnil, a dokonce do němčiny překládal alokuci, kterou papež přednášel v latině.⁴⁸ Španělský král Filip III. se tam v zastoupení oženil s Markétou Rakouskou. Současně proběhla i svatba mezi arcivévodou Albrechtem a infantkou Isabelou Klárou Eugenií, která však stejně jako Filip III. nebyla při ceremonii přítomná. Oba svazky představovaly velký úspěch papežské diplomacie, neboť posilovaly mocenskou osu Madrid – Vídeň - Řím.⁴⁹

František z Ditrichštejna byl jmenován kardinálem dne 3. března 1599. V porovnání s ostatními jmenovanými byl velmi mladý. Průměrný věk jmenovaných byl přibližně padesát, zatímco František zatím nedosáhl ani třiceti let. Jak jsem již zmiňovala, k této skutečnosti nemalým dílem přispěl jeho již avizovaný vztah k papeži Klementovi VIII. Dle T. Parmy k jeho volbě ale napomohl i Ditrichštejnův španělský původ. Tvrdil, že jej lze považovat za národního kardinála a že jeho zvolení bylo vlastně „ústupkem španělsko-habsburské straně“ a také

⁴⁵ T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii*, s. 73-74.

⁴⁶ Pavel BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn 1570-1636*, České Budějovice 2007, s. 26-29.

⁴⁷ T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii*, s. 78-82.

⁴⁸ Týž, *Putování jednoho kardinálského klobouku. Počátky a předpoklady církevní kariéry kardinála Františka Dietrichsteina*, Český časopis historický 115, 2017, s. 384-406.

⁴⁹ T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii*, s. 78-82. K politickému významu obou sňatků dále Karl VOCELKA, *Habsburgische Hochzeiten 1550-1600: Kulturgeschichtliche Studien zum manieristischen Repräsentationsfest*, Wien 1976 a také Cordula VAN DER WYHE, *Isabel Clara Eugenia: Female Sovereignty in the Courts of Madrid and Brussels*, London 2011.

„*laskavost vůči císaři*.“⁵⁰ Přece jen byl podporován oběma větvemi Habsburků a sám byl skrze otce, ale také přes svou matku Margaritu de Cardona, vzdáleným příbuzným rodu.⁵¹

Shodou náhod v témže roce, 1599, probíhala také volba nového olomouckého biskupa, a jako kardinál nemohl být opomenut. Již před jeho jmenováním kardinálem se předpokládalo, že se olomouckým biskupem stane, a to především kvůli podpoře papeže Klementa VIII. Olomoucká kapitula se původně bránila a sama si chtěla kandidáta vybrat bez zásahu papeže či císaře. Nakonec byl však novým biskupem zvolen Ditrichštejn někdy před 11. červnem téhož roku, kdy Klement VIII. o této skutečnosti podává zprávu děkanu olomoucké kapituly. Parma uvádí, že volba proběhla 26. května 1599. O necelý měsíc později byl ale papežem jmenován legátem „*a latere*“. Jeho úkolem bylo přivítat novomanželé arcivévodu Albrechta a infantku Isabellu Kláru Eugenií v Miláně, při jejich cestě ze Španělska do Bruselu. Kromě Milána ale Ditrichštejn na cestě z Říma při legaci navštívil i městečko Civitavecchia, Janov a Pavii. Kvůli těmto okolnostem se jeho biskupská confirmace posunula až na 1. září 1599.⁵²

Rok 1599 byl pro Františka tedy zlomový, získal nové tituly a z Říma se přesunul na Moravu. Na Moravu se vydává před 18. zářím 1599, kdy Klement VIII. píše císaři, že nový biskup je již na cestě. I když Ditrichštejn na Moravu dorazil již v říjnu téhož roku, tak se do Olomouce dostal teprve v květnu 1600. Toto prodlení měl na vině šířící se mor v Olomouci a kardinálovy cesty po moravských městech.⁵³

Na Moravě si stejně jako další biskupové a kardinálové vytváří svůj dvůr, jemuž se přezdívalo „*familia*“. Členství ve dvorské rodině skýtalo mnoho výsad, dvořan byl totiž živen a ubytován na náklady kardinála. K tomu také patřila mzda a možná i jistá imunita a finanční milosti v papežské kanceláři. Obyčejně žilo na dvoře kardinála přibližně sto osob. Dle T. Parmy mohl kardinálský dvůr složený z mnoha cizinců na Moravě působit až příliš pompézně, což mohlo přispět k jeho rozpuštění nejpozději roku 1601. Hlavním důvodem byla však skutečnost, že Ditrichštejn zdědil biskupství ve velkých dlužích a dvůr si zkrátka nemohl dovolit.⁵⁴

Počátkem 17. století si Ditrichštejn začínal budovat kariéru na císařském dvoře. Roku 1604 se Ditrichštejn stal protektorem Rakouska, Uher a českých zemí. Od roku 1602 se

⁵⁰ T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii*, s. 85-90.

⁵¹ F. EDELMAYER, *Honor y dinero*, s. 94.

⁵² T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii*, s. 78-111.

⁵³ Tamtéž, s. 112.

⁵⁴ Tamtéž, s. 144-149.

s opakovaným neúspěchem snažil o úřad protektora Germánie, který byl mnohem výdělečnější a znamenal úzkou spolupráci s papežem. Císař jeho nejmenování svedl na skutečnost, že zastával pozici olomouckého biskupa a že jej tudíž bylo více potřeba na Moravě a poblíž císařského dvora.⁵⁵ Ditrichštejnova kariéra na císařském dvoře vyvrcholila v roce 1607, kdy se stal prezidentem tajné rady Rudolfa II. Tehdy se proměnil v jednoho z nejmocnějších mužů v habsburské monarchii. Rudolfovi II. sloužil již kardinálův otec, a i František měl na něj až do vyvrcholení bratrského sporu v domě habsburském významný vliv.⁵⁶

Roku 1611 přišel František z Ditrichštejna o druhého a posledního bratra, Maxmiliána z Ditrichštejna. Protože po sobě nezanechal dědice, tak měl jeho majetek připadnout synovci a zároveň jmenovci, Maxmiliánovi, který se současně stal dědicem veškerého majetku Ditrichštejnů. Dědictví po strýci zahrnovalo i titul komtura zmíněné komendy Cañaverál. Od smrti Maxmiliánova otce, Zikmunda, byl jeho poručníkem strýc, kardinál František. František jej dočasně zastupoval i ve správě Cañaverál. Byl již poučen z minulých událostí ohledně Alcañiz a nechtěl, aby jeho rod přišel o další cennou komendu. Maxmilián však nejdříve musel být přijat do řádu Calatravských rytířů. Převedení komendy na Maxmiliána proběhlo pravděpodobně roku 1614, je to patrné z dopisu kardinálova agenta v Římě, Jacoma Olivieriho. Psal, že papež vydal breve ve prospěch Maxmiliána II. z Ditrichštejna a jeho převzetí oné komendy. Na základě tohoto breve napsal španělský vyslanec králi s žádostí o povolení, aby Maxmilián mohl svůj slib pro vstup do calatravského řádu složit na Moravě. Není záznam o tom, že by Filip III. dal povolení, nebo že by pak Maxmilián slib složil, ale o jeho držení komendy později nebylo pochyb, takže je nejpravděpodobnější, že předání proběhlo hladce. Každopádně, i přestože formálně již Cañaverál držel kardinálův synovec, nakládal s příjmy z komendy František a od roku 1616 je posílal své sestře Beatriz.⁵⁷

Roku 1619 zemřel dosavadní císař římsko-německé říše Matyáš a nahradil jej Ferdinand II. František se brzy stal novému císaři důležitým rádcem. Krátce po jeho korunovaci totiž Ditrichštejn unikl do Vídně před moravskými povstalci. Císaři byl užitečný patrně především díky své informační síti, jež byla rozprostřená po celé Evropě. Agenty a spřátelené diplomaty

⁵⁵ T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii*, s. 189-190.

⁵⁶ K tzv. bruderzwistu studie P. MAREK, *Ein Bruderzwist im Hause Habsburg (1608-1611)*, in: Václav Bůžek (ed.), *Opera Historica 13*, České Budějovice 2010, s. 179-209. Ze starších prací se tématu věnoval Jan TENORA, *Účast kardinála Dietrichštejna za bojů mezi arciknížetem Matyášem a Rudolfem II. roku 1608*, Brno 1917.

⁵⁷ B. BAŽURA, *Hospodářské zájmy Ditrichštejnů ve Španělsku v 16.-18. století*, s. 62.

měl ve všech koutech Evropy, mimo jiné i v Madridu, Miláně nebo Římě. Povstalci k takto celistvým informacím ze světa zdaleka přístup neměli, což mohlo představovat nevýhodu.⁵⁸ I po porážce stavovského povstání byl Ditrichštejn považován za spolehlivého rádce a Ferdinand II. se na něj obracel v pobělohorských otázkách. Povstalci museli být potrestáni. Ditrichštejn byl toho názoru, že vůdci povstání by měli být popraveni, u většiny zúčastněných však navrhoval zabavení majetku. Zabavený majetek měl být svěřen věrným služebníků císaře, což se týkalo i Ditrichštejna.⁵⁹

Za jeho služby prokázané během stavovského povstání jej císař roku 1621 jmenoval gubernátorem markrabství moravského, i přesto, že na pozici původně navrhoval bavorského knížete Maxmiliána. Ditrichštejn současně dostal na starosti postihy vzbouřenců. I díky kardinálovi nebyli stavové na Moravě popravováni jako v Čechách, místo toho se ujal velkolepých konfiskací majetku. Majetek pocházel hlavně od Manů, kteří tvořili převážnou většinu moravských povstalců. Tímto způsobem získal kardinál obrovský majetek. Konfiskacemi nejvíce majetku získává na Moravě, například Horní Bojanovice nebo Nové Město na Moravě, ale i v Čechách a Dolních Rakousích. V tomto období jej v hromadění majetku předčil pouze Albrecht z Valdštejna či Karel z Lichtenštejna.⁶⁰ V tomto období byl nahromadil tolik majetku, že byl schopen splatit veškeré své dluhy. Na majetek si později zařídil fideikomis, tedy nedělitelnost, což bylo ve šlechtických rodinách zvykem.

Ditrichštejn ke konci svého života, v prosinci roku 1634, dokonce získal i vytoužený úřad protektora Germánie. Bohužel to ale kardinálovi nic dobrého nepřineslo. Již v létě 1636, těsně před jeho smrtí, Františka císař informoval, že si španělský král přeje předat protektorát Germánie vévodovi Savojskému.⁶¹ Na titul pod nátlakem rezignoval. Ihned poté byl v září 1636 vévoda jmenován protektorem Germánie. Krátce na to, dne 19. září, kardinál František z Ditrichštejna zemřel.⁶²

⁵⁸ P. BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn 1570-1636*, s. 113-114.

⁵⁹ Zdeněk LIBOSVAR, *Moravský biskup František Dietrichštejn*. Olomouc 1994, s.124-125.

⁶⁰ Tamtéž, s. 117-118. Pobělohorským konfiskacím se také studie od Tomáš KNOZ, *Pobělohorské konfiskace na Moravě*, in: Tomáš Knoz (ed.), *Morava v době renesance a reformace*. Sborník příspěvků proslavených ve dnech 6. ledna až 24. února 1999 v rámci přednáškového cyklu Moravského zemského muzea v Brně, Brno 2001, s. 81-95. Více k Albrechtovi z Valdštejna například Peter FABER, *Valdštejn. Vojevůdce a mírotvůrce. Vizionář v třicetileté válce*, Praha 2019.

⁶¹ Pavel JURÍK. *Moravská dominia Liechtensteinů a Dietrichsteinů*. 2009, s. 334-335.

⁶² T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii*, s. 192-193.

František z Ditrichštejna a jeho španělské kořeny

Již Adam z Ditrichštejna byl považován za jednoho z nejdůvěrnějších klientů španělského krále, jak o něm roku 1581 napsal španělský vyslanec na císařském dvoře, Guillen de San Clemente, do Madridu.⁶³ Stejně jako jeho otec byl i František z Ditrichštejna oddaný španělské politice a postupem času v klientské síti španělských králů získal podobné místo.⁶⁴ Vedle Ditrichštejnů působili na císařském dvoře i další rody, jež prosluly svou loajalností ke španělským Habsburkům. Šlo zejména o Pernštejny a Lobkovice. Dle P. Marka představitele těchto tří rodů „*prosazovali španělské zájmy z přesvědčení o nutnosti zachovat jednotu habsburské politiky.*“⁶⁵ Dřívější historiografie stavěla Františka z Ditrichštejna do čela tzv. španělské strany neboli frakce. Nešlo o oficiální seskupení. Tito lidé spolu nemuseli mít úzké vztahy nebo prosazovat přesně ty stejné zájmy, ale měli nějaké užší vazby k Hispánské monarchii. František mezi tuto skupinu patřil a řadil se mezi ty nejspolehlivější španělské klienty.⁶⁶

Mateřským jazykem Ditrichštejna byla španělština. Ve Španělsku však žil jen v útlém dětství a na rozdíl od svých sester a matky se tam již nevrátil. V jednom dřívějším dopise papeži, Klementu VIII., z roku 1601 napsal, že se ke svému španělskému původu hlásil z toho důvodu, že doufal v nějaké obročí. Čekání se mu patrně nakonec vyplatilo, jelikož získal „*pro svůj španělský původ tři farní benefícia, a to Tornabacas v diecézi Plasencia, Fuente la Piedra v diecézi Valladolid a Cassalsen de Campeán v biskupství zamorském.*“⁶⁷ Dle B. Baďury ale není jasné kdy k těmto „*beneficiím*“ přišel.⁶⁸ Z toho vyplývá, že je mohl získat jak od Řehoře XIII. tak i od jeho nástupců. Z těch měl Ditrichštejn blízký vztah hlavně ke Klementovi VIII., který na papežský stolec nastoupil roku 1592.⁶⁹

⁶³ P. MAREK, *La embajada española en la corte imperial (1558-1641). Figuras de los embajadores y estrategias clientelares*, Praha 2013, s. 47.

⁶⁴ S. LUSKA, *Španělská korespondence Adama z Ditrichštejna*, s. 52.

⁶⁵ P. MAREK, *Španělská strana na císařském dvoře? K problematice jednoho pojmu z politických dějin*, Český časopis historický 113, 2015, s. 984-985.

⁶⁶ Bohdan CHUDOBA, *Španělé na Bílé hoře*, Praha 1945, s. 192.

⁶⁷ Spíše Casalsen de Campeán, takto uvedeno v P. BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn*, s. 23.

⁶⁸ B. BAĐURA, *Markýza de Mondéjar I.*, s. 92.

⁶⁹ K papežství Klementa VIII. monografie Klaus JAITNER, *Die Hauptinstruktionen Clemens' VIII. für die Nuntien und Legaten an den europäischen Fürstenhöfen 1592-1605*, Tübingen 1984.

František neužíval své mateřské příjmení, byť by mu přišlo vhod, zejména v období stavovského povstání, kdy byl takřka na mizině. Během povstání, kdy se uchýlil před rebely do Vídně, se Ditrichštejn a jeho sestra snažili získat nějaké biskupství ve Španělsku či Itálii. Kardinál ve Vídni dle svých dopisů finančně strádal a majetek na Moravě mu byl zabaven. V této době bratrovi markýza navrhuje, aby se v dopisech, které posílá do Madridu začal podepisovat i mateřským jménem Cardona, aby se tím zdůraznil jeho španělský původ, a tudíž také nárok na nějaký majetek. I přes její rady však matčino jméno nepoužíval.⁷⁰ Nutno ale dodat, že mateřské příjmení se užívalo málokdy, Ditrichštejn patrně neviděl důvod, proč by jej měl náhle začít zdůrazňovat.

Jeho zájem o španělský původ se ukázal v dalších dopisech sestře, v nichž jí požádal o vypracování rodokmenu. Ditrichštejn k setkání s příbuznými z matčiny strany neměl mnoho příležitostí. Nejbližší rodinu pro něj zřejmě představovala Beatriz, se kterou si intenzivně dopisoval. Vzhledem k provázanosti Ditrichštejnů s těmi nejvýznamnějšími rody tehdejší Evropy mu jeho původ, přinejmenším kvůli prestiži, nemohl být lhostejný.⁷¹

⁷⁰ B. BAŽURA, *Markýza de Mondéjar I.*, s. 98.

⁷¹ Týž, *Ditrichštejnové a Španělsko*, s. 41-58.

III. Kardinál František z Ditrichštejna a jeho informační síť

Agenti v rámci informační sítě kardinála Františka z Ditrichštejna

František z Ditrichštejna byl kardinálem, olomouckým biskupem, klientem španělského krále a poddaným císaře římsko-německé říše. Byl tedy loajální a zodpovídal se třem z mála nejmocnějších osobností své doby. Z toho důvodu musel být informován o politickém dění nejen na Moravě, ale i ve světě a tato potřeba byla ještě umocněna odehrávající se třicetiletou válkou, kde se jeho patroni mohli postavit i proti sobě navzájem. Jeho informační síť, jež zahrnovala agenty i přátelské kontakty, byla rozprostřena po celé Evropě.⁷²

Agenti ve vztahu ke svému patronovi zastávali roli klienta. Pro patrona vykonávali určenou činnost, za níž v mnohých případech získávali plat. Klientský vztah byl oboustranně výhodný, ale byla v něm jasně vymezená nadřazenost patrona. Kromě ochrany a finanční podpory mohl patron klientovi nabídnout i podporu ve formě doporučení nebo jiné pomoci v kariérním postupu. Klient se touto cestou mohl dostat k zajímavým kontaktům. Za svou podporu patron mohl žádat nějaké služby, například informace. Agent zřejmě mohl sloužit více patronům najednou, i když se ve starší historiografii objevoval i názor opačný.⁷³ U každého agenta však situace mohla být jiná a patrně záleželo především na domluvě a spokojenosti obou stran.

V novověku již byly pevně dané oficiality, které museli agenti splňovat. Od svého patrona agent musel mít kredenciální listiny. Tyto listiny mu zaručovaly určité postavení a také sloužily jako doklad o jeho funkci. Agent pak obdržel šifrovací klíč, který sloužil jeho zpravodajské funkci. Agenti mnohdy ve svých dopisech zmiňovali i citlivější informace, které musely být zašifrovány.⁷⁴

Funkce novověkých agentů se liší a také navzájem prolínají, podle požadavků patronů nebo také lokality a možností agenta. Tou nejzásadnější je ve většině případů předávat informace patronovi, tedy zpravodajská funkce. Správný agent musel mít svou síť společenských

⁷² K rozsahu informační sítě Františka z Ditrichštejna R. GONZÁLEZ CUERVA, *La forma de lo informal: los agentes del cardenal Dietrichstein*, in: Guillermo Nieva Ocampo – Ruben González Cuerva, Andrea Mariana Navarro (edd.), *El príncipe, la corte y sus reinos: agentes y prácticas de gobierno en el mundo hispano* (ss. XIV-XVIII), Tucumán 2016, s. 253-276.

⁷³ P. MAŤA, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, s. 657.

⁷⁴ T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii*, s. 209.

kontaktů, od kterých získával informace, které poté mohl předat dál. Pro tyto účely se často využil již zmíněný klíč, jehož pomocí agent mohl zprávu zašifrovat. K samotnému dopisu mohli agenti jimi obdržené další zprávy jednoduše přiložit.⁷⁵ Důležitá byla ale i funkce reprezentační, což znamená, že agent mohl patrona zastupovat na některých událostech. Dosavadní historiografie se prozatím zaměřovala hlavně na Ditrichštejnovi agenty v Římě. Ačkoliv se předložená práce bude ubírat jiným směrem můžeme si na nich ukázat, co funkce agenta v ranném novověku představovala a co vyžadovala.

U římského agenta znamenala reprezentační funkce pro Ditrichštejna například to, že nemusel příliš často osobně cestovat do Říma a některé jeho funkce mohl zastávat agent. I když jej agent nemohl zastoupit při liturgických funkcích, tak jistě bylo užitečné, že kardinál mohl být zastoupen kupříkladu při svatbách či úmrtích. Pokud si agent podal žádost ve formě supliky hofmistrovi, tak mohl být připuštěn k papeži na audienci. Tato audience se pro Ditrichštejnovi agenty konala vždy v neděli, kdy byl čas vyhrazen cizincům a osobám níže postaveným na společenském žebříčku. Agent tedy v takové situaci mohl tlumočit papeži, co kardinál potřeboval a působil tedy jako prostředník. Římský agent za Ditrichštejna vyřizoval například i breve, o které si kardinál zažádal.⁷⁶

Předávání informací patronovi probíhalo v Římě podobně jako u agentů v jiných oblastech. Důležitým rozdílem bylo ale to, že se k dopisům často přikládalo tzv. „*Avvisi di Roma*“, tedy předchůdce klasických novin. „*Avvisi di Roma*“ od svých agentů získával i Ditrichštejn. Toto bylo doloženo od roku 1600 prostřednictvím vyúčtování zaslání Ditrichštejnovi jeho agentem Fabiem Ursolinim, v němž byla i platba za novináře.⁷⁷ „*Avvisi*“ byly Ditrichštejnovi zasílány i z Benátek a něco obdobného možná i z jiných zemí. Problémem je ale skutečnost, že o zasílání „*Avvisi*“ se lze dozvědět pouze skrze vyúčtování, ale samotné dokumenty se buď nedochovaly nebo jsou těžko dohledatelné. Původní uložení v Mikulově kvůli mnoha politickým změnám samozřejmě nevydrželo a Ditrichštejnovy dopisy byly přesouvány z místa na místo, přičemž „*Avvisi*“ byly dle Tomáše Parmy pravděpodobně odděleny od samotných dopisů a ponechány v jiných archivech, které již neměl šanci navštívit.⁷⁸

⁷⁵ T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii*, s. 210.

⁷⁶ Tamtéž, s. 208.

⁷⁷ Tamtéž, s. 537-539.

⁷⁸ Tamtéž, s. 218-219.

Pro kardinála byl římský agent jedním z jeho nejdůležitějších kontaktů. Řím byl středobodem novověkých poštovních cest. Na tom měla samozřejmě podíl poměrně snadná dostupnost do římsko-německé říše i do Španělska, protože doba doručení byla zásadní. Řím byl od Janova, kam připlouvaly lodě ze Španělska, vzdálený přibližně šest až sedm dní cesty. Do Madridu se tedy dopis doručil z Říma průměrně za 26 až 28 dní. Do střední Evropy trvalo doručení podobně dlouho. Například dopisy římského agenta Olivieriho putovaly k Ditrichštejnovi na Moravu průměrně 22 až 35 dní po odeslání. Na konkrétní dobu doručení dopisu se ale nedalo spoléhat. Kromě válek nebo špatného počasí mohlo dopravu omezovat i šíření moru, například mezi lety 1629 až 1630. Lidé věřili, že by se mor mohl šířit i přes papír, a proto byla pošta dlouho zadržovaná, než se mohla doručit.⁷⁹

V raném novověku byl papež zásadním církevním i politickým představitelem, tudíž byl informován o dění ve světě. Na oplátku panovníci, šlechta, církevní hodnostáři a další osobnosti chtěli mít zprávy z římské kurie. Znamenalo to, že se odtud šířily informace do celého světa a další se tu kumulovaly, což patrně bylo i důvodem, proč si na papežském dvoře udržovali své agenty například španělský a francouzský král, nebo benátský dóže.⁸⁰

Přibližně mezi lety 1597 až 1607 byl kardinálovým římským agentem Fabio Ursolini. Po roce 1607 se již psalo o jeho nahrazení Jacomo Olivierim. Nějakou dobu se ale určitě překrývali. T. Parma psal, že „hlavnímu agentovi Fabiu Ursolinimu sekunduje před tím, než jej plně nahradí, od Dietrichsteinova dvora přišedší Jacomo Oliverio.“ V této situaci měl již zmíněnou šifru ke kódování zpráv pouze Ursolini, jak bylo u hlavních agentů běžné.⁸¹ O činnosti Ursoliniho je toho za celé období funkce málo známo. Osvětlit jeho povinnosti pomohlo dochované vyúčtování z roku 1600, které Ursolini za své služby poslal Ditrichštejnovi.⁸² K odvedené práci Ursolini připočítal provizi, na jejíž výši si po ukončení jeho služeb, k Ditrichštejnovu zděšení, stěžoval u papeže.⁸³ Lze předpokládat, že v předchozích i následujících letech byly výdaje podobné.

⁷⁹ T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii*, s. 225-227.

⁸⁰ Tamtéž, s. 207. K činnosti španělských agentů na papežském dvoře Pablo GONZÁLEZ TORNEL, *Forging an Image for the Spanish Monarchy in Seventeenth-Century Rome. Habsburg Religiosity and Visual Propaganda*, *Hispanic Research Journal* vol. 19, 2018, s. 481-499.

⁸¹ T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii*, s. 210.

⁸² Tamtéž, s. 537-539.

⁸³ Tamtéž, s. 237-238.

V předchozím textu již bylo zmíněno, že funkce agentů byly různé, například zpravodajská a reprezentační. Nicméně existovaly i další. Ditrichštejn od Ursoliniho vyžadoval i služby nákupčího. Pro svého patrona nakupoval oděvy liturgické i každodenní, za něž zaplatil a pak přeposílal účty od krejčích a dalších obchodníků. Na místo kardinála také platil gazzetistu za noviny, které mu posléze přeposílal, nebo benátské poště. Benátky byly poštovně důležité místo, především díky snadné dostupnosti z Říma, přibližně čtyři až pět dní cesty. Právě proto v Benátkách kardinál zaměstnával poštmistra. Poštmistr Gioseffo Tadoldo Cattani vstoupil do kardinálových služeb roku 1616. Cattani, i jeho nástupci, přeposílají Ditrichštejnovi poštu od dalších agentů a zároveň se starají o doručení pošty od kardinála jejich adresátům. Průměrná doba doručení dopisu z Benátek od Cattaniho byla dvacet dní. U jeho nástupce, Roberta Haise, doba doručení klesla až na dobu mezi patnácti a osmnácti dny. Od obou kardinál dostával dopisy s novinkami a také přepsanými či přiloženými „*Avvisi*“⁸⁴

Ursoliniho nástupce Olivieri byl v Ditrichštejnových službách jako hlavní římský agent zhruba od roku 1607 až do své smrti roku 1630. František ho však zaměstnával již od roku 1593. Tehdy mu byl možná přidělen jako služebník. V tom období byl totiž Ditrichštejn na pozici tajného komořího a spolustolovníka u nově zvoleného papeže Aldobrandiniho a právě s ním a jeho rodinou byl Olivieri spjat již přibližně dvacet let. Po jmenování Ditrichštejna kardinálem u něj Olivieri získal pozici hofmistra a později s ním odcestoval z Říma na Moravu. Pobýval pak na jeho dvoře. Jen čas od času jej František poslal do Říma se zprávou. Olivieri vyřizoval záležitosti nejen pro Ditrichštejna, ale i pro kardinálovu matku, Margaritu de Cardona, nebo jeho sestru Beatriz. Nicméně již v předchozí kapitole byly zmíněny kardinálovy dluhy a rozpuštění tzv. „*familie*“. Olivieri byl bohužel roku 1601 také propuštěn a vrátil se do Říma.⁸⁵

Každý dobrý agent musel mít svou vlastní síť kontaktů, aby mohl svého patrona co nejlépe informovat o veškerých záležitostech. T. Parma například poukazuje na Olivieriho známost se španělskými vyslanci. Olivieri často navštěvoval vévodu z Albuquerque mezi lety 1619 až 1623. Později se stýkal i s jeho nástupcem vévodu z Pastrany, který úřad držel až do roku 1626. Nešlo ale jen o známosti, sloužil u nich mimo jiné i jako doprovod při jejich ceremonálních

⁸⁴ T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii*, s. 229-234.

⁸⁵ Tamtéž, s. 244-246.

funkcích. Méně byl již v kontaktu s hrabětem de Oñate⁸⁶, s nímž si však Ditrichštejn dopisoval sám.

Olivieri zemřel roku 1630. Brzy po jeho smrti pověřil Ditrichštejn císařského vyslance v Římě, aby navštívil Olivieriho dům a shromáždil veškeré dopisy od něj nebo jakékoliv písemnosti, co se ho týkaly. Na počátku roku 1631 pak kardinál nařídil tyto dopisy spálit. Tak se dozvídáme z dopisů onoho vyslance, Paola Savelliho. Při důvěrných sděleních samozřejmě Olivieri i Ditrichštejn museli používat šifru, přesto se chtěl kardinál ujistit, že žádné informace nebudou zveřejněny. Informace o takovém počínání se nám dochovala z konkrétních dopisů vztahujících se k jedné události. Je ale možné, že šlo u patronů o běžnou praxi – alespoň pokud se v blízkosti vyskytoval někdo, kdo se o záležitost mohl postarat jako Savelli v Římě. Za dalších šest let kardinálova života se u něj římských agentů mohlo vystřídat více, ví se ale jen o dvou. Jeho hlavním agentem po smrti Olivieriho byl Pier Francesco Paoli. Současně s ním mu psal i Pietro Matta, který byl tedy v roli sekundárního agenta. Matta byl s určitostí jeho agentem až do roku 1634, z pozdější doby se od něj nic nedochovalo.⁸⁷

František z Ditrichštejna měl samozřejmě agenty i ve Španělsku, bohužel o nich dosud příliš nevíme. Přibližně do roku 1615 byl jeho agentem Francisco de Mayo, od něhož se ale dochovaly jen tři dopisy. Jeho nástupcem byl Amar Méndez Feijoo, o kterém se toho dozvídáme trochu více, a to zejména díky kardinálově sestře Beatriz. Kromě toho, že byl agentem Ditrichštejna, tak byl i služebníkem markýzy de Mondéjar a při veškerém vyřizování pro jejího bratra tak podléhal i jejím pokynům. Za služby, které poskytoval, byl placen Beatriz z peněz, které jí posílal František.⁸⁸

Beatriz, markýza de Mondéjar jako kardinálova informátorka

K Ditrichštejnově informační síti patřila i kardinálova sestra, markýza de Mondéjar neboli Beatriz. S Beatriz měl ze své rodiny nejdůvěrnější vztah, což je zřejmě především z celoživotní finanční podpory, kterou kardinál své ovdovělé sestře poskytoval. Představovala pro něj důležitou informátorku ohledně dění v rodném Španělsku a byl s ní v pravidelném kontaktu do její smrti.

⁸⁶ T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii*, s. 249-250.

⁸⁷ Tamtéž, s. 264-268.

⁸⁸ B. BAĐURA, *Markýza de Mondéjar I.*, s. 92.

Beatriz byla kardinálovou nejmladší sestrou, narozenou roku 1573. Spolu s matkou se roku 1594 vrátila do Madridu,⁸⁹ patrně aby žila jako správná katolička, a ne v zemi plné protestantů. Zde na královském dvoře sloužila Beatriz jako dvorní dáma infantky Isabely Kláry Evženie. Mezitím jí matka Margarita našla ženicha, Luise Hurtado de Mendoza, markýze de Mondéjar. František měl kromě Beatriz ještě další tři sestry a všechny, včetně Beatriz, se provdaly za španělské šlechtice. Svatba Luise a Beatriz proběhla roku 1600. Bohužel ale nedlouho po svatbě, roku 1604, její manžel nečekaně zahynul. Beatriz od této chvíle pobývala v kláštorech. Nejdříve žila v dominikánském klášteře ve Valladolidu, poté ve františkánském v Madridu, a nakonec se roku 1614 stala patronkou kláštera bosých karmelitek v Alcalá de Henares. Tento klášter měl v té době již osm let velké finanční potíže, nebylo ani na stravu pro jeptišky. Markýza se jim zavázala jako nová patronka pomoci, dokonce klášter rozšířila o sousední domy a financovala stavební práce.⁹⁰

František jí v jeho dopisech mnohokrát nabízel návrat na Moravu, aby s ním žila v Mikulově a nemusela strádat v izolaci. Také se i přes její nezájem pro sestru pokoušel získat pozici na císařském dvoře. Roku 1625 se kardinál své sestře snažil zajistit funkci první dvorní dámy infantky Marie, budoucí manželky Ferdinanda III. Od Beatriz se ale zachovalo mnoho dopisů, ve kterých sdělovala důvody, proč úřad přijmout nemohla, přičemž ale nechtěla urazit bratra. Zdůrazňovala, že by ráda byla v jeho blízkosti. Kromě toho, že by měl sestru blíže, měl Ditrichštejn jistě i další důvody, proč se pro ni snažil tak intenzivně úřad získat. Beatriz by se dostala znovu do společnosti, jistě by se stala i informovanější, získala by šanci vybudovat si blízký vztah s královnou. Mít kontakt na takové pozici by pro Ditrichštejna bylo velkým přínosem.⁹¹

Nejen Beatriz, ale i její služebník a Františkův agent Amar, v dopisech opakovaně zdůrazňovali, že je zvyklá žít uzavřený život v klášteře. Kromě toho ale Beatriz zmiňovala, že jí vlastně pozice nebyla nikým oficiálně nabídnuta, takže zatím nemělo smysl o té možnosti reálně uvažovat. Kardinál ani tak nepřestával vyjednávat s císařem a o své věci jej přesvědčil natolik, že po několika nejednoznačných odpovědích ze strany markýzy, začal sám naléhat a poslal za ní vlastního vyslance. Úřad odmítala především kvůli pokročilému věku a s tím spojeným zdravotním komplikacím. V pozdějším jednání si ale stěžovala i na pohrdání její

⁸⁹ B. BAĎURA, *Markýza de Mondéjar I.*, s. 81.

⁹⁰ Týž, *Hospodářské zájmy Ditrichštejnů ve Španělsku v 16.-18. století*, s. 55.

⁹¹ Role raně novověkých žen v mocensko-politických záležitostech je v současné historiografii velmi frekventovaným tématem. Z českých prací zejména P. MAREK, *Pernštejnské ženy*, Praha 2018.

osobou, jelikož jí španělský král neposkytl finanční pomoc pro cestu na císařský dvůr, i přes několik žádostí. Také pokládala projednávání celé věci, a hlavně chování vůči ní, vzhledem ke svému postavení, za nedůstojné.⁹² Úřad sice přijala, ale nakonec jí bylo kvůli jejímu zdravotnímu stavu povoleno zůstat ve španělském klášteře. Se svým bratrem v korespondenci pokračovala, ale osobně se již nesetkali. Ditrichštejn patrně doufal, že se se sestrou uvidí při uvítání infantky v Janově roku 1630, k čemuž nedošlo.⁹³

Beatriz mu byla nápomocná v mnoha ohledech a František na ní spoléhal bez nejmenších pochybností. Dokonce jí posílal prázdné listy pouze se svým podpisem, aby mohla pouze doplnit potřebný text a doručit jej, pokud by se naskytla nějaká urgentní záležitost, která by nemohla vydržet, než se jeho vlastní dopis doručí z Moravy.⁹⁴

V předchozí kapitole bylo zmíněno, že se František snažil získat ve Španělsku nějaký majetek a penzi od krále. Kardinál ale na rozdíl od své sestry nebyl ve Španělsku přítomen, takže mu v záležitosti asistovala. V době stavovského povstání Ditrichštejn po své internaci povstalci v Brně roku 1619 utekl do Vídně. Odtud sestru pravidelně kontaktoval a spravoval ji o své situaci. Ditrichštejn po markýze žádal, aby mu zajistila finanční pomoc, ideálně 100 escudů měsíčně. Pokud by se nepodařilo penzi zajistit, tak by byl vděčný za přidělení nějakého biskupství, aby měl sám z čeho žít a zároveň mohl nadále podporovat své chráněnce. Rozčiloval se nad tím, jak si povstalci na Moravě již rozdělují jeho majetek a například nutí jeptišky ke svatbě.⁹⁵ Markýza se pro Františka snažila sehnat nějaké obročí či penzi od Filipa III. Král totiž několikrát klášter v Alcalá de Henares navštívil. Beatriz se jej při jeho návštěvách snažila obměkčit dary, efektivnější ale bylo její spřátelení se s královým zpovědníkem. Tento muž spolu s kardinálovým přítelem a bývalým španělským vyslancem na císařském dvoře, Baltasarem de Zuñigou se za Ditrichštejna pravděpodobně přimluvili.⁹⁶

Již v dubnu roku 1619 psala Beatriz Ditrichštejnovi dopis, že mu král udělil penzi. Ze stejného listu je však patrné, že očekávala, že jí kardinál minimálně část své nově nabyté penze přenechá. Původně měla být rozdělena mezi dvě jeho sestry, ale nakonec ji přenechal celou

⁹² B. BAĎURA, *Markýza de Mondéjar II.*, s. 59-82.

⁹³ T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii*, s. 173-175.

⁹⁴ B. BAĎURA, *Markýza de Mondéjar I.*, s. 92.

⁹⁵ B. BAĎURA, *Markýza de Mondéjar I.*, s. 94. Ke stavovskému povstání na Moravě existuje starší studie od Františka HRUBÝ, *Pád českého povstání na Moravě r. 1620*, Český časopis historický: Historický klub 29, Praha 1923, s. 71-120.

⁹⁶ B. BAĎURA, *Ditrichštejnové a Španělsko*, s. 53-54.

výhradně Beatriz.⁹⁷ Nicméně to rozhodně nebyl jediný důvod, proč chtěla bratrovi pomoci. Její snahy poukazují na jejich vřelý vztah, ale také na nedostatečnou naději, že by se situace na Moravě mohla v dohledné budoucnosti zlepšit do takové míry, aby se tam její bratr mohl brzy vrátit.⁹⁸

Teoreticky měl od Filipa III. dostávat jako penzi 2000 dukátů. Peníze mu ale právě v době nejvyšší nouze, kdy přišel o moravský majetek a nacházel se ve finanční tísní ve Vídni, vypláceny nebyly. Místo vydání penze, španělské velvyslanectví ve Vídni, bylo totiž určeno až příští rok a i roku 1620 byly s vyplácením problémy. V první polovině roku 1620, od února, mu konečně mělo být vypláceno 500 escudů měsíčně. Penze z původních dvou tisíc dukátů stoupla na šest tisíc dukátů za rok. Penze mu měla být vyplácena na španělském velvyslanectví ve Vídni, a na starost ji měl tedy španělský vyslanec, hrabě de Oñate. Po porážce povstání a jeho návratu na Moravu již pro něj penze neměla velký význam a celou ji pobírala Beatriz, která finance později investovala do dokončení kláštera v Alcalá de Henares. Po kardinálově smrti roku 1636 se ale zjistilo, že mu částka nebyla vyplácená od roku 1627.⁹⁹

Španělští vyslanci v kontaktu s Františkem z Ditrichštejna

Stálé španělské vyslanectví bylo na císařském dvoře zřízeno teprve roku 1558. Důvodem byla především silící potřeba spolupráce obou větví habsburského rodu. Vyslanci katolického krále měli ve Vídni mírnit napětí mezi jednotlivými představiteli rakouského domu a stavět se za podporu španělské velmocenské politiky.¹⁰⁰ Také měli úzce spolupracovat s papežskými nuncií. Vyslanec katolického krále měl na císařském dvoře prosazovat zájmy papežské kurie a nikdy neměl postupovat proti zájmům římské církve. Ani jeden z těchto úkolů nebyl jednoduchou záležitostí. Z toho důvodu bylo pro vyslance velmi důležité vybudovat si síť agentů a přátel, kteří jej na císařském dvoře podporovali nebo jej alespoň informovali o dalším dění. Právě do této informační sítě španělských vyslanců patřil i František z Ditrichštejna.

⁹⁷ B. BAĐURA, *Markýza de Mondéjar I.*, s. 93.

⁹⁸ B. CHUDOBA, *Španělé na Bílé hoře*, s. 255.

⁹⁹ B. BAĐURA, *Ditrichštejnové a Španělsko*, s. 53-54.

¹⁰⁰ P. MAREK, *Politický vliv Španělska a papežského státu na císařském dvoře Ferdinanda II.*, *Časopis Matice moravské* 126, 2007, s. 287-288.

Španělských vyslanců, se kterými se za svůj život kardinál Ditrichštejn setkal, bylo více. V této kapitole se ale budeme věnovat pouze několika z nich: Baltasarovi de Zuñiga (1608-1617), hraběti de Oñate (1617-1624) a hraběti de Osoña (1624-1629).

Začneme s Baltasarem de Zuñigou, který se úřadu ujal v srpnu roku 1608, těsně před smrtí svého předchůdce. Nastoupil ve složité době, uprostřed konfliktu mezi Rudolfem II. a arcivévodou Matyášem, tedy v éře tzv. Bruderzwistu. Jako vyslanec na císařském dvoře byl velmi krátce, když Rudolf II. začínal přicházet o přízeň poddaných. Hlavním důvodem byla postupná ztráta španělské a římské podpory způsobená Rudolfovým majestátem na náboženskou svobodu vydaným v roce 1609. Hispánská monarchie byla velmi úzce propojena s papežskou kurií a její panovníci nesli Rudolfovo jednání s nelibostí.¹⁰¹ Politická situace se tedy točila kolem dvou měst, Prahy, kde sídlil císařský dvůr a Vídně, kterou obýval Matyáš.¹⁰² Hlavní úkol nového vyslance se týkal právě bratrského sporu. Vzhledem k tomu, že Rudolf neměl žádné legitimní potomky, tak jej měl přesvědčit, aby dovolil volbu příštího císaře. Současně měl vyslanec vzkázat Matyášovi, že se mu jako uchazeči o trůn dostane podpory Španělska.¹⁰³ Rudolf ale nechtěl, aby Zuñiga s Matyášem vyjednával, tudíž muselo být vše provedeno v tajnosti.¹⁰⁴

Vyslanectví Baltasara de Zuñigy se ve své knize „*La embajada española en la corte imperial (1558-1641)*” věnuje Pavel Marek, a to i na základě korespondence, jíž vyslanec adresoval španělskému králi. Zuñiga se například potýkal s problémem nedostatečných financí španělského velvyslanectví v Praze. Žádal tedy krále o navýšení rozpočtu. I když byl rozpočet velvyslanectví objemný, tak vzhledem ke stále komplikovanější politické situaci bylo potřeba více služeb od klientů španělského krále. Tyto klienty bylo tudíž potřeba odměnit ve formě zvýšení penzí. Problémem ale bylo, že peníze určené právě k tomuto účelu byly svěřené místodržícím v Neapoli, Miláně nebo na Sicílii, kteří nedbali na rozkazy z Madridu a spíše chtěli finance investovat na vlastní zájmy. Neschopnost zaplatit španělským klientům dosti

¹⁰¹ P. MAREK, *Politický vliv Španělska a papežského státu na císařském dvoře Ferdinanda II.*, s. 285-318.

K velvyslanectví Baltasara de Zuñigy existuje rozsáhlá španělsky psaná monografie od R. GONZÁLEZ CUERVA, *Baltasar de Zuñiga : una encrucijada de la Monarquía Hispana : (1561-1622)*, Madrid 2012.

¹⁰² P. MAREK, *Pernštejnské ženy*, s. 104.

¹⁰³ B. CHUDOBA, *Španělé na Bílé hoře*, s. 193.

¹⁰⁴ P. MAREK, *La embajada española en la corte imperial (1558-1641)*, s. 104.

poškodila reputaci španělského krále i jeho vyslance.¹⁰⁵ Tahle situace se později, od roku 1619, týkala i Františka z Ditrichštejna.

S Baltasarem de Zuñigou byl Ditrichštejn samozřejmě v kontaktu a také si dopisovali. Jejich dopisy jsem neměla k dispozici, dá se ale předpokládat, že jejich vztah byl docela blízký. Vždyť Ditrichštejn svěřil Zuñigovi výchovu svého synovce Maxmiliána.¹⁰⁶ Stejně jako jeho nástupce, hrabě Oñate, se i Zuñiga snažil o nalezení řešení nástupnictví v římsko-německé říši. Obava, že by císař Matyáš Habsburský zemřel bez legitimního potomka nebo jmenovaného nástupce, byla všudypřítomná a probíhala vyjednávání mezi evropskými mocenskými centry. Zuñiga od roku 1614 několikrát navrhoval a tlačil na Španělsko, aby poslali zvláštní vyslance, kteří by při vyjednávání pomohli. K tomu ale nedošlo. Místo toho byl již roku 1615 vybrán Zuñigův nástupce, hrabě Oñate.¹⁰⁷

Kvůli zpožděnému výjezdu Oñateho z Madridu musel ale Zuñiga vystupovat jako vyslanec na císařském dvoře až do června roku 1617. Díky tomu měl čas sepsat podmínky nástupnictví na císařský trůn po Matyášově smrti. Právě tyto jeho podmínky byly později začleněny do „Oñateho smlouvy“. Před svým odjezdem obdržel dary od císaře i od svých přátel u dvora. Mezi nimi byl samozřejmě i František z Ditrichštejna a Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic.¹⁰⁸ Úřadu se po odjezdu Baltasara de Zuñigy ujal hrabě Oñate.¹⁰⁹ Období Oñateho vyslanectví bylo plné změn. Patrně svým největším úspěchem po dobu vyslanectví se však mohl pyšnit již první rok. Tento krok měl mimo jiné změnit dosavadní poslání španělského vyslance. Tímto krokem je myšlena již zmíněná „Oñateho smlouva“, jež měla předejít nástupnické krizi po smrti Matyáše Habsburského, který byl dosud bezdětný. Smlouva byla uzavřena mezi španělským králem Filipem III. a císařem Matyášem již roku 1617 ve Vídni. Španělští Habsburkové se tímto vzdali jakéhokoliv nároku na císařský trůn a nástupcem byl jmenován Ferdinand II. Štýrský. Téhož roku, 29. června, byl také korunován českým králem.¹¹⁰

Po volbě Ferdinanda II. Štýrského za českého krále se Oñate již neměl tak intenzivně zasazovat o papežské zájmy, mezi něž patřily především protireformační snahy. Hlavním cílem

¹⁰⁵ P. MAREK, *La embajada española en la corte imperial (1558-1641)*, s. 104-105.

¹⁰⁶ B. CHUDOBA, *Španělé na Bílé hoře*, s. 192.

¹⁰⁷ P. MAREK, *La embajada española en la corte imperial (1558-1641)*, s. 109-110.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 109-110.

¹⁰⁹ B. CHUDOBA, *Španělé na Bílé hoře*, s. 213.

¹¹⁰ Mark HENGERER, *Kaiser Ferdinand III. (1608-1657), Eine biographie*, 2012, s. 26-33.

Španělska se stalo prosazování vlastních zájmů. S papežským legátem byl ale Oñate nadále v kontaktu a až do porážky stavovského povstání to tak vydrželo bez problémů.¹¹¹

Oñate byl španělským vyslancem v době, kdy Ditrichštejn musel utéct do Vídně. Není jasné, zda se v té době, roku 1619, zdržoval u císařského dvora ve Vídni. Dle práce B. Baďury mu psal Ditrichštejn z Vídně dopis a doufal, že se za něj přimluví u španělského krále Filipa III. ve věci poskytnutí penze, vzhledem k jeho tehdejší situaci. Ve svém dopise Oñateho informoval o vypálení Věstonic a Strachotína, kdy píše, že „*celková škoda způsobená jemu a jeho vazalům přesahuje 200 000 tolarů*“. Dále musel vydržovat jednotky v Mikulově, ale zmiňovaná částka se v různých zdrojích liší mezi dvěma až čtyřmi tisíci tolary. Oñateho Beatriz v jednom z pozdějších dopisů nazývá „*biskajským škrtilem*“. Penze totiž činila 500 escudů, přičemž jeden escudo měl hodnotu 2,5 zlatých, Oñate za ně ale vyplácel pouze 1,5 zlatých. Beatriz si na žádost svého bratra na tuto křivdu stěžuje u členů státní rady a 13. června přichází z Madridu jasný pokyn, že penze má být vyplácena ve formě 2,5 zlatých za escudo. Toto jednání se ale prodlužuje, protože Oñate odmítá kurz dodržet, musel by zvýšit peněžní ohodnocení i vojákům. Ditrichštejn s markýzou proto musí protlačit další příkaz, který je úspěšně vydaný v září 1620.¹¹²

V pobělohorském období se přiostrily vztahy s papežským nunciem. Oñate s ním totiž musel vyjednávat o trestu pro Fridricha Falckého a zároveň ohledně odměnění velitele katolické ligy, Maxmiliána Bavorského. S ohledem na Fridrichovo příbuzenství s anglickým králem a svými zájmy v Nizozemí jej ale Španělsko moc trestat nechtělo. Papežský nuncius totiž chtěl Fridricha zbavit titulu kurfiřta a předat jej Maxmiliánovi. Oñate navrhoval, že by velitele Katolické ligy mohl císař odměnit darováním nějakého území a zachovat tímto způsobem hrdost Fridricha Falckého. Návrh se ale setkal s odmítnutím a císař se rozhodl postupovat dle přání nuncia.¹¹³

Roku 1624 došlo k uzavření míru mezi Anglií a Francií. Současně se španělský král, Filip IV., snažil o obnovení dobrých vztahů s papežskou kurií. Napjaté vztahy s papežem byly kvůli sporům s papežským vyslancem připisovány právě Oñatemu, tudíž považoval španělský král za nutné porozhlédnout se po novém vyslanci. Hraběte ovšem ukončení jeho působení ve Vídni zřejmě nemrzelo. Jeho vyslanectví bylo považováno za úspěšné a za své služby byl španělským

¹¹¹ P. MAREK, *Politický vliv Španělska a papežského státu na císařském dvoře Ferdinanda II*, s. 292-293.

¹¹² B. BAĐURA, *Markýza de Mondéjar I.*, s. 94-97.

¹¹³ P. MAREK, *La embajada española en la corte imperial (1558-1641)*, s. 124-125.

králem i císařem bohatě odměněn. Navíc jeho kariéra v pozici španělského vyslance pokračovala v Římě.¹¹⁴

Již roku 1623 byl jako nový španělský vyslanec vybrán Francisco de Moncada, hrabě Osoña a od roku 1626 i markýz z Aytony.¹¹⁵ Osoña byl známý pro svůj přátelský postoj vůči politice prosazované papežskou kurií. Byl tedy ideálním kandidátem v období, kdy španělská zahraniční politika nabírala nový směr. Již v létě roku 1624, když Osoña přijel na císařský dvůr, tak jej nuncius Carlo Caraffa chválil. Hned po svém příjezdu také navštívil některé klienty španělského krále, včetně Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic. Je tedy možné, že se v té době setkal i s Františkem z Ditrichštejna.¹¹⁶ S novým vyslancem Ditrichštejn vycházel o mnoho lépe než s Oñatem. Na rozdíl od svého předchůdce byl Osoña nakloněn papežské politice, stejně tak jako španělské. Také ale byli vzdálení příbuzní. Ditrichštejn se údajně sám nazýval strýcem markýze de Aytony. Podle studie R. Gonzáleze Cuervy chtěl však Ditrichštejn známosti s Osoňou využít pro vlastní zisk. Když jej Osoña požádal o laskavost, tak se Ditrichštejn obratem roku 1626 dožadoval různých výhod a postů pro svou rodinu a známé. Těmito požadavky se Osoña neřídil a zdálo se, že kardinála příliš v oblibě nedrží.¹¹⁷

Dochovaly se však i další doklady o vztahu mezi hrabětem Osoňou a Ditrichštejnem. O jejich vzájemné náklonosti svědčí dochovaný dopis, který Osoña Ditrichštejnovi poslal v březnu roku 1625. Obsah dopisu napovídá, že pokud vztah mezi kardinálem a španělským vyslancem Osoňou nebyl ideální, pokazil se až v pozdějším období. V tomto dopise kardinálovi děkoval za jeho portrét, který obdržel a napsal, že mu na oplátku posílá svůj vlastní. Výměna portrétů mezi šlechtici byla projevem přátelství a portrét byl hmatatelným symbolem onoho přátelství.¹¹⁸

Velvyslanectví Osoña převzal ve skvělém stavu, kdy se ve většině případů španělská politika těšila upřímné podpory svých klientů. Hrabě si dále udržoval věrnost klientů prostřednictvím darů či peněz. Neustávaly však již zmíněné potíže s vyplácením penzí, což mohlo mít u mnoho klientů opačný efekt. S nedostatkem peněz se, jako jeho předchůdci, potýkal po celou dobu ve

¹¹⁴ P. MAREK, *La embajada española en la corte imperial (1558-1641)*, s. 125-127.

¹¹⁵ R. GONZÁLEZ CUERVA, *Vienna, the Spanish Ambassador and the Nuncio: the 3rd Marquis of Aytona and the Fading Catholic Alliance (1624-1629)*, *Theatrum Historiae* 23, Pardubice 2019, s. 119.

¹¹⁶ P. MAREK, *La embajada española en la corte imperial (1558-1641)*, s. 126-131.

¹¹⁷ R. GONZÁLEZ CUERVA, *Vienna, the Spanish Ambassador and the Nuncio*, s. 122-123.

¹¹⁸ Moravský zemský archiv Brno, Rodinný Archiv Ditrichštejnů Mikulov, kart. 439, fol. 5, hrabě de Osoña Františkovi z Ditrichštejna (Videň, 31. 3. 1625).

funkci. V jednu dobu mu od Filipa IV. nepřišla dokonce dva roky výplata. Osoňa roku 1628 přišel o otce a plánoval odstoupení ze své funkce. Jeho nástupcem byl jmenován Antonio Dávila y Zuñiga, markýz Mirabel, který však musel doprovázet budoucí císařovnu, infantku Marii Annu, na císařský dvůr. Její cesta se však protáhla natolik, že Mirabelovo místo nakonec zaujal mimořádný vyslanec Antonio de Castro. Později se k němu připojil i markýz Cadereyta. Mimo ně ale na dvoře působilo i několik dalších španělských diplomatů.¹¹⁹

Vztahy mezi španělskými vyslanci bohužel nebyli ideální a roku 1632 vygradovaly až k obvinění ze zpronevěry. Markýz Cadereyta byl obviněn, že použil peníze španělského velvyslanectví na rekonstrukci svého domu a další nesmyslné výdaje. Obvinění se ukázala jako pravdivá a během vyšetřování na povrch dokonce vyšly i další nekalosti. Cadereyta byl tudíž zbaven úřadu a roku 1633 se vyslanectví ujal markýz Castañeda.¹²⁰

Sancho de Monroy y Zúñiga, markýz de Castañeda

Markýz Castañeda byl posledním císařským vyslancem za života Františka z Ditrichštejna. Jeho korespondenci z období vídeňského velvyslanectví jsem ale k dispozici neměla, proto se tato práce bude v příští kapitole věnovat jeho korespondenci z období, kdy byl španělským vyslancem v Janově. Poslední část této kapitoly si klade za cíl markýze Castañedu co nejlépe představit a také navrhnout několik hypotéz, jak se Castañeda s Ditrichštejnem znali.

Sancho de Monroy y Zuñiga byl třetím synem Fernanda de Monroy y Cardona a jeho první manželky Elviry de Zuñiga. Vzhledem k titulu jeho otce, Cardona, je možné, že byl vzdáleným příbuzným Ditrichštejnovy matky, Margarity de Cardona. Sancho, ani jeho bratři, však titul po otci dále nepoužívali.¹²¹ V Salamance Sancho vystudoval umění a právo. Po ukončení studií jej jeho strýc vyzval, aby se k němu připojil v provincii Pacajes v jižní Americe, tehdejší Západní Indii, kde byl místodržitelem. Jeho strýc neměl potomky a mladý Sancho zatím neměl žádný majetek, tudíž by to pro něj byla mimořádná příležitost. Pro vycestování ale potřeboval královskou licenci, o níž si zažádal, ale byla mu opakovaně odmítnuta. Proto nakonec nabídku přijmout nemohl a roku 1596 odcestoval do Lisabonu. Tady se zapojil do anglo-španělské války a až do roku 1614 se účastnil mnoha bitev. Na kapitána povýšil již během obléhání Ostende

¹¹⁹ P. MAREK, *La embajada española en la corte imperial (1558-1641)*, s. 129-133.

¹²⁰ Tamtéž, s. 133.

¹²¹ Juan Luis SÁNCHEZ MARTIN, *Sancho de Monroy y de Zúñiga*, Real academia de la historia, <http://dbe.rah.es/biografias/21215/sancho-de-monroy-y-de-zuniga> (18. 10. 2019).

mezi lety 1601-1604. Roku 1602 se stal komorníkem arcivévody Albrechta a patrně se tedy zdržoval na jeho bruselském dvoře. Po Albrechtově krátkém návratu do Milána byl jmenován válečným poradcem Nizozemska. Roku 1614 se účastnil dobytí La Mámory a na základě toho byl jmenován do funkce, kdy měl na starosti kontrolu činnosti armády. Během výkonu úřadu pobýval v Lisabonu a kontroloval veškeré příjmy a výdaje armády, jakékoliv akce, zbraně, dodávky a podobně. Od roku 1618 vykonával podobnou funkci v Cartageně.

V říjnu roku 1622 se oženil s Mariou de Aragon, dvorní dámou královny Isabely Bourbonkové. Již před svatbou se jim ale narodila dcera Leonora, pokřtěna v Madridu 17. září 1622. Castañeda s Marií de Aragon byli již od dubna 1618 zasnoubeni. Možná, že jim ve svatbě bránila Sanchova funkce v Cartageně, v přístavním městě daleko od Madridu. Další možností je, že královna Marii de Aragon zatím nechtěla propustit ze svých služeb, aby mohla svého snoubence následovat. Sňatky svých dam musela přeci jen schválit i královna. Přesto ale mohlo v té době jít o skandál. Necelé dva týdny po křtu dcery konečně proběhla oficiální svatba. Další děti už společně neměli.¹²² Král jim dal v léno dva pozemky v Miláně a osm tisíc dukátů. Od května 1623 se don Sancho stává dočasným oficiální vyslancem v Janově a 1. června téhož roku získává titul markýz Castagneto, běžně se ale v historiografických pracích používá pošpanělstěná verze titulu: Castañeda. Titul mu udělil Filip IV. jako svatební dar.¹²³

Castañedovo janovské velvyslanectví bylo ukončeno 21. února 1629. V Janově se ale zdržuje do příštího roku. Jeho poslední dopis Ditrichštejnovi z Janova byl odeslán v březnu roku 1630.¹²⁴ Jeho příští funkce mu byla přidělena až roku 1630. Dle královského nařízení z 21. prosince získal pozici španělského vyslance v Londýně. Došlo se totiž k závěru, že si v Janově vedl dobře a ukončení jeho úřadu bylo chybou. Byla mu proto nabídnuta náhrada, kterou samozřejmě přijal. Není známo, kdy se do Londýna přesunul, ale do té doby se mohl zdržovat v Janově nebo také v Miláně, kde spravoval své pozemky. Je možné, že se Ditrichštejn s Castañedou v Janově před jeho odchodem do Londýna setkali. Ditrichštejn se totiž v Janově zdržoval od 16. května do 28. června 1630, jelikož v červnu měla do města přijet budoucí císařovna infanta Marie Anna, nevěsta Ferdinanda III., tehdejšího českého a uherského

¹²² J. L. SÁNCHEZ MARTIN, *Sancho de Monroy y de Zúñiga*, Real academia de la historia, <http://dbe.rah.es/biografias/21215/sancho-de-monroy-y-de-zuniga> (18. 10. 2019).

¹²³ Tamtéž.

¹²⁴ Moravský zemský archiv Brno, Rodinný Archiv Ditrichštejnů Mikulov, kart. 430, fol. 437-438, markýz de Castañeda Františkovi z Ditrichštejna (Janov, 3. 3. 1630).

krále.¹²⁵ V Londýně poté pobýval jen do roku 1632 a ve stejné funkci se roku 1633 přesunul do Vídně.¹²⁶

Pozice španělského vyslance u císařského dvora mohla být vrcholem kariéry pro mnohé raně novověké diplomaty. Stála totiž ve středu komunikace mezi dvěma habsburskými větvemi. Úkolem španělského vyslance bylo plnit vůli španělského krále a prosazovat jeho politiku na dvoře, který byl od toho španělského velmi vzdálený, jak kulturně, tak fyzicky. Jmenování do pozice na císařském dvoře tudíž svědčilo o jeho postavení a spolehlivosti, protože šlo o úřad, který vyžadoval absolutní loajalitu vyslance a důvěru španělského krále v něj. Funkci španělského vyslance zastával až do roku 1641. Bohužel byl však po dobu svého pobytu ve Vídni zastíněn hrabětem de Oñate, jenž se stal mimořádným španělským vyslancem. Oñate o pozici nestál, ale neměl na výběr. Ve Vídni tedy zůstal po boku Castañedy až do roku 1637. Z vyslanců se však stali rivalové. Na mnoho věcí měli jiné názory a velvyslanectví tudíž nebylo v tomto období moc dobře vedeno.¹²⁷

IV. Korespondence kardinála Františka z Ditrichštejna s markýzem Castañedou

S Františkem z Ditrichštejna korespondoval Castañeda ještě předtím, než se vydal k císařskému dvoru, a to za svého působení v Janově mezi lety 1626 až 1630. V literatuře ani v dopisech, jež jsem měla k dispozici, nebyla žádná zmínka o tom, odkud by se Castañeda s Ditrichštejnem mohli znát. Pokud nebyli přes kardinálovu matku vzdálení příbuzní, tak se nabízí i alternativní teorie. Sancho byl totiž od roku 1612 členem řádu calatravských rytířů. V této době, jak již bylo zmíněno dříve, byl František z Ditrichštejna držitelem komendy calatravských rytířů Cañaverál, kterou předal svému synovci Maxmiliánovi nejdříve roku 1614.¹²⁸ Přes tento řád je mohli pojit společní známí či jiné vazby. Je to však nepravděpodobné, protože řád calatravských rytířů měl po celé Evropě tisíce členů. Mnohem pravděpodobnější teorií je, že vstoupili do kontaktu prostřednictvím svých vazeb na arcivévodu Albrechta a bruselský dvůr. Markýz Castañeda tu pobýval nejpozději od roku 1602, možná ale již dříve.

¹²⁵ T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii*, s. 173-175.

¹²⁶ J. L. SÁNCHEZ MARTIN, *Sancho de Monroy y de Zúñiga*, Real academia de la historia, <http://dbe.rah.es/biografias/21215/sancho-de-monroy-y-de-zuniga> (18. 10. 2019).

¹²⁷ P. MAREK, *La embajada española en la corte imperial (1558-1641)*, s. 133-136.

¹²⁸ B. BAĐURA, *Hospodářské zájmy Ditrichštejnů ve Španělsku v 16.-18. století*, s. 62.

Ditrichštejn, po Albrechtově opuštění duchovní kariéry v roce 1598, převzal jeho kardinálský klobouk a byl mu tímto způsobem zavázán. Dvůr arcivévody Albrechta v tehdejší Nizozemském Bruselu navštívil Ditrichštejn, v rámci papežské legace, roku 1599 při doprovodu arcivévody a jeho novomanželky. Mohli se tedy setkat během této cesty, nebo při jiné příležitosti.¹²⁹

Korespondenci jsem měla k dispozici pouze jednostranně, tzn. jen dopisy adresované Ditrichštejnovi a ne naopak. To je samozřejmě jisté omezení celkového kontextu dění, ale Castañeda průběžně reaguje na informace, které mu Ditrichštejn v předešlých dopisech podal. Zásadní informace lze tudíž z písemností odvodit. Dopisy pochází z chaotické doby uprostřed třicetileté války. Oba korespondenti stáli ve středu dění a tato skutečnost se v dopisech výrazně projevila. Vzhledem k době, kdy byly písemnosti napsány, je orientace na evropské politické konflikty předvídatelná. Historické události rozebírané v korespondenci nejsou účelem této práce. Zásadní dění, které zřejmě oba korespondenti považovali za důležité, tady však pro orientaci i tak zmíním.

Hlavním cílem této kapitoly je odhalit účel korespondence na základě jejího obsahu, ale také přiblížit vztah a způsob komunikace mezi Castañedou a Ditrichštejnem. Šlo zřejmě o oboustranně výhodnou dohodu zapadající do dříve zmíněné skupiny „*páni a přátelé*.“ Dokazovalo to nejen samotné Castañedovo postavení, ale i fakt, že v dopisech nikdy nerozebírali platby či účty, jako s italskými agenty.

Castañeda psal soustavně pouze z Janova, z dopisů je nicméně patrné, že se znali již před zahájením markýzova vyslanectví. Již v prvním dopise se markýz vyjádřil, že by rád navázal na přecházející korespondenci, které se tato práce však nevěnuje. Četnost dopisů mezi lety 1626 až 1630, ze kterých písemnosti pochází, byla různá. Markýz se snažil o posílání jednoho dopisu týdně, k čemuž vybízel i Ditrichštejna. Ani jednomu se ale pravidlo nedařilo dodržovat a každý týden si většinou dopis poslat nestihli. Například hned roku 1626 se nám dochovalo pouhých 10 dopisů. Ve třech z nich si Castañeda stěžoval, že od kardinála sám žádný dopis neobdržel, a tudíž nemá na co odpovídat. Je pravděpodobné, že za rok 1626 obdržel Ditrichštejn od Castañedy více než deset dopisů. Pokud tomu tak bylo, tak se však bohužel nedochovaly. V dalších letech markýz totiž Ditrichštejnovi několikrát poslal dopis, že nemá co dodat k předcházejícímu. Tímto způsobem se zřejmě snažil držet posílání jednoho dopisu týdně, snad aby kardinál věděl, že je vše v pořádku. Jak ale ukazuje P. Marek ve své práci „*Svědectví*“, mohlo jít o běžnou praxi. P. Marek se věnoval manželskému páru Vojtěcha a Polyxeny

¹²⁹ T. PARMA, *Putování jednoho kardinálského klobouku*, s. 394-399.

Lobkovic, kteří velkou část života strávili odděleně. Právě z toho důvodu jsou jejich dopisy opravdu početné. Mnohdy ale dopisy neobsahovali nic důležitého a šlo o pouhý pozdrav. Tyto dopisy vznikaly, protože někteří přátelé považovali možnost doručit dopis jednomu z nich jako poctu a známku důvěry, v čemž jim manželé mnohdy vyhověli.¹³⁰ Vztah mezi Ditrichštejnem a Castañedou byl samozřejmě naprosto odlišný. I přesto bylo ale svěřeni dopisu známkou přízně a možná i proto psal Castañeda některé dopisy bez jasného účelu.

Když se kardinál několik týdnů neozval, tak Castañeda vyjadřoval velkou starost o jeho zdraví. Když se poté dozvěděl, že je zdravý, tak se radoval a přál mu dlouhá léta. Projevený zájem o přítelovo zdraví se mezi „pány a přáteli“ těšil neobvyklé důležitosti. Odesílatel dopisu se měl zajímat o to, jak se přátelům a příbuzným daří. Šlo o neopomenutelnou součást většiny dopisů a ty od markýze Castañedy nebyly výjimkou. Většinou šlo ale opravdu pouze o zájem ze zdvořilosti, a tudíž to bohužel o tom, jaký k sobě měli osobní vztah nic nevypovídalo. Soudě dle převažujících témat většiny dopisů – evropské konflikty, diplomatické návštěvy, nebo zdravotní stav španělského krále či císaře – a absence osobnějších informací o markýzově životě, šlo pravděpodobně o jakousi dohodu vzájemné informovanosti. Z dopisů je patrné, že pokud proběhla dohoda ohledně obsahu dopisů, tak od Castañedy vyžadoval informace týkající se významných událostí a osobností. Především šlo o dění v italském prostředí, ale markýz Ditrichštejnovi předával i informace, které se k němu dostaly z Říma, Madridu nebo jiných evropských center.

Začněme informacemi, které Castañeda získal ze své pravidelné korespondence s Madridem. Událostem ve Španělsku se ale ve skutečnosti příliš nevěnoval. Zaměřoval se především na postoj, který Španělsko drželo vůči evropským konfliktům, především v Itálii a Francii, případně líčil španělské zapojení do těchto konfliktů. Přece jen byl španělským vyslancem a staral se o zahraniční politiku Španělska, což se v dopisech zrcadlí. Již roku 1626 Castañeda zprostředkovával informace, jež měl z Madridu ohledně čekání na ratifikaci mírové smlouvy z Paříže. Šlo o smlouvu uzavřenou 6. března 1626 v Monzón. Tato smlouva stvrdila tajný mír mezi Španělskem a Francií. Pouhé dva roky před smlouvou v Monzón, uzavřela Francie spojení s Anglií a Savojskem, které bylo namířeno proti španělským i rakouským Habsburkům. Spojenectví bylo však kvůli odlišným náboženským poměrům od počátku odsouzeno k zániku a zkolabovalo i přes naplánované vojenské akce, jak Habsburky vyčerpat

¹³⁰ P. MAREK, *Svědectví o ztrátě starého světa: manželská korespondence Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic a Polyxeny Lobkovické z Pernštejna*, České Budějovice 2005, s. 23-24.

na dvou frontách. Jedním z dvou cílů byl právě Janov.¹³¹ Castañeda průběžně kardinála ujišťoval, že se v Janově očekává pošta a že mu co nejdříve sdělí další podrobnosti. K ratifikaci mírové smlouvy se Castañeda vyjadřoval hned v několika po sobě jdoucích dopisech, což naznačuje, že kardinál o tuto událost projevoval nemalý zájem.

Týž způsobem se Castañeda několikrát vrátil ke sporu o La Rochelle mezi Francií a hugenoty podporované Anglií. V září 1627 Anglie pevně držela pevnost v hlavním městě na ostrově Ré, protestanští Angličané v této době vyhrávali na dvou frontách, tam a v Groenlo.¹³² V tomto případě už se ale Castañeda odvolává na dopisy, které obdržel přímo z Paříže, a ne zprostředkovaně z Madridu. Události ohledně sporů a změn spojenectví ve Francii byly pro Ditrichštejna důležité, především kvůli již zmíněné trojí loajalitě. V tomto konfliktu stál totiž papež i Španělsko na straně Francie. Španělsko dokonce poslalo roku 1628 na pomoc proti Angličanům své loďstvo.¹³³ Informovanost o událostech týkajících se jeho patronů pro něj byla důležitá. Kromě toho se i on sám podílel na protireformaci na Moravě, tudíž byl jeho zájem o válku katolické strany proti protestantské očekávaný.

Z Madridu přicházely zprávy i ve vztahu k válce o Mantovské dědictví. Castañeda roku 1628 několikrát v řadě dopisů zmiňuje, že se čeká na odpověď ze španělského a císařského dvora, aby se panovníci vyjádřili k nastalé situaci. Později roku 1628 již zmiňoval vojenské zapojení Španělska a popisoval cestu španělského vojevůdce Gonzala de Cordoba do Montferratu.¹³⁴ Vojevůdce zmiňuje v průběhu let 1628 až 1629 hned několikrát, a to i při zpáteční cestě do Španělska. Do Montferratu dorazil společně se svou armádou, která na konci března město oblehla.¹³⁵

¹³¹ Smlouva v Monzón není přímo zmíněna, usouzeno z kontextu. Ke smlouvě v Monzón a souvisejícím událostem například Toby OSBORNE, *Dynasty and Diplomacy in the Court of Savoy*, Cambridge 2002, s. 92-101.

¹³² Moravský zemský archiv Brno, Rodinný Archiv Ditrichštejnů Mikulov, kart. 430, fol. 295, markýz de Castañeda Františkovi z Ditrichštejna (Janov, 10. 9. 1627).

¹³³ John Huxtable ELLIOT, *Richelieu and Olivares*, Cambridge 1991, s. 96.

¹³⁴ Moravský zemský archiv Brno, Rodinný Archiv Ditrichštejnů Mikulov, kart. 430, fol. 339, markýz de Castañeda Františkovi z Ditrichštejna (Janov, 18. 3. 1628).

¹³⁵ David PARROTT, *The Mantuan succession, 1627-31: A sovereignty dispute in early modern Europe*. English Historical Review 112, 1997, s. 20-65. K válce o mantovské dědictví také studie P. BALCÁREK, *Dobyvatel Mantovy*, Studie Muzea Kroměřížska, 1990, s. 76-92. Dále pak anglicky psaná studie R. GONZÁLEZ CUERVA, *Vienna, the Spanish Ambassador and the Nuncio*, s. 113-132.

Dalším tématem, kterému markýz zasvětil několik dopisů byly i zprávy ohledně zdravotního stavu španělské královské rodiny. Roku 1627 onemocněl král Filip IV. s horečkou.¹³⁶ Castañeda si dal záležet, aby nepopletl data, kdy byly dopisy z Madridu odeslány. Králova nemoc tedy trvala přibližně od 28. srpna a nejpozději do 11. září téhož roku.¹³⁷ Několik měsíců poté, co Filip IV. zvítězil nad onou zákeřnou nemocí, obdržel Ditrichštejn informaci, že španělská královna, Isabela Bourbonská, přišla v prosinci při porodu o novorozenou dcerku.¹³⁸ Ditrichštejn byl klientem a, vzhledem ke svému původu, i poddaným španělského krále. To byl jistě jeden z důvodů, proč pro kardinála bylo zdraví Filipa IV. a jeho rodiny důležité. V této době ale španělský král ještě neměl mužského potomka a k tomu žádné bratry. Jeho zdraví a zajištění nástupnictví tudíž bylo nejen ve Španělsku zřejmě velmi diskutovaným tématem.

Mnohem hojněji se však Castañeda vyjadřoval k politické situaci v Itálii, a to především k již zmíněné probíhající válce o mantovské dědictví. Šlo o válku mezi dvěma zájemci o Mantovu a Montferrat, Karlem Gonzaga a Ferrantem II. Gonzaga. Nešlo ale pouze o vnitřní záležitost. Do války se zapojily i světové mocnosti. Karel Gonzaga, vévoda z Nevers, byl nejprímějším dědicem. Jeho úzké vazby na Francii, tedy francouzský původ a statky, však znervózňovaly španělského ministra Gaspara de Olivares. Do Mantovského vévodství chtěl dosadit Ferrante II. Gonzagu, v čemž jej podpořil španělský král Filip IV. i císař Ferdinand II. Císař prohlásil, že Karel Gonzaga není právoplatným dědicem a na mantovská teritoria nemá nárok. Jako odpověď se tedy Francie oficiálně postavila za Karla Gonzagu. Dle D. Parrotta šlo vlastně o snahu získat v Evropě nadvládu, v tomhle případě o hegemonii nad Itálií, již dosud drželo Španělsko. Španělsko považovalo Karla Gonzagu za přímé ohrožení této nadvlády, a tudíž jednalo ve svém zájmu.¹³⁹ Kontroverzně se proti Habsburkům, a tedy na stranu vévody z Nevers, postavil papež Urban VIII. Ditrichštejn byl poddaným císaře, klientem a poddaným španělského krále a naproti tomu i kardinálem, tedy volitelem papeže. I přesto, že nebyl do konfliktu přímo angažován, tak pro kardinála musela být situace velmi obtížná. Informovanost v tomto směru pro něj jistě byla důležitá, aby si zachoval loajálnost ke všem třem stranám.

¹³⁶ Moravský zemský archiv Brno, Rodinný Archiv Ditrichštejnů Mikulov, kart. 430, fol. 297-298, markýz de Castañeda Františkovi z Ditrichštejna (Janov, 18. 9. 1627).

¹³⁷ Moravský zemský archiv Brno, Rodinný Archiv Ditrichštejnů Mikulov, kart. 430, fol. 303, markýz de Castañeda Františkovi z Ditrichštejna (Janov, 9. 10. 1627).

¹³⁸ Moravský zemský archiv Brno, Rodinný Archiv Ditrichštejnů Mikulov, kart. 430, fol. 319, markýz de Castañeda Františkovi z Ditrichštejna (Janov, 27. 12. 1627).

¹³⁹ D. PARROTT, *The Mantuan succession, 1627-31*, s. 21-24.

Předtím, než válka roku 1628 začala, tak se nemálo dopisů týkalo novinek z papežské kurie. Řím byl k Janovu z politických center nejbliže a Castañeda odsud pravidelně dostával zprávy a dál je předával kardinálovi. Ditrichštejn si sice v Římě vydržoval agenta, který mu jistě ty nejzásadnější informace předal, informátorů však zřejmě nikdy nebylo dost. Od markýze se mohl dozvědět něco, co jeho agent opomenul. Castañedovi se například doneslo, že v létě roku 1627 proběhlo v Římě jmenování pěti nových kardinálů, mezi nimiž byl i Don Gil de Robe neboli Gil de Albornoz, pozdější španělský vyslanec u Svatého Stolce. Castañeda jej v dopise vyzdvihl, tudíž mohlo jít o jejich společného známého.¹⁴⁰

I přes značné množství informací z Říma a Španělska hrály v dopisech hlavní roli události z Janova a jeho okolí. Díky své poloze byl Janov křižovatkou mezi Madridem a Římem. Vzhledem k napjatým vztahům s Francií, vedly téměř všechny cesty mezi politickými centry právě přes Janov. Do přístavu pravidelně připlouvaly lodě významných osobností, což se v korespondenci zrcadlí. Během války o dědictví mantovské šlo zejména o španělské či francouzské vojáky na cestě do Casale de Montferrat. Z písemností je zřejmé, že o příjezdech a odjezdech významných osobností chtěl být Ditrichštejn držen v obraze. Pokud se skupina nebo dotyčný zdrželi déle, pak mu Castañeda podával zprávu ohledně jejich pobytu v Janově. Jedna z významných návštěv přijela do Janova v září roku 1626. Šlo o kardinála Saquete, který v té době zastával úřad nuncia na španělském dvoře. Castañeda ve svém dopise uvedl, že legace s nunciem byla v Janově hoštěna po tři noci a poté se vydal dále do Livorna, Florencie až do konečné destinace, do Říma.¹⁴¹ Podobným způsobem byl Ditrichštejn informován o pobytu vévody z Alburquerque, který do města připlul 2. srpna roku 1627.¹⁴² Po připlutí mu syn onemocněl neštovicemi, tudíž se vévoda musel zdržet déle. Castañeda se k této situaci vrátil i v dalším dopise ze 14. srpna¹⁴³, v den, kdy měli odplout. Synovi se ovšem znovu přihoršilo, a tak se dle Castañedy v Janově zdržovali i nadále. V několika dopisech markýz zmínil i hraběte

¹⁴⁰ Moravský zemský archiv Brno, Rodinný Archiv Ditrichštejnů Mikulov, kart. 430, fol. 293-294, markýz de Castañeda Františkovi z Ditrichštejna (Janov, 4. 9. 1627).

¹⁴¹ Moravský zemský archiv Brno, Rodinný Archiv Ditrichštejnů Mikulov, kart. 430, fol. 264, markýz de Castañeda Františkovi z Ditrichštejna (Janov, 12. 9. 1626).

¹⁴² Moravský zemský archiv Brno, Rodinný Archiv Ditrichštejnů Mikulov, kart. 430, fol. 285, markýz de Castañeda Františkovi z Ditrichštejna (Janov, 5. 8. 1627)

¹⁴³ Moravský zemský archiv Brno, Rodinný Archiv Ditrichštejnů Mikulov, kart. 430, fol. 287, markýz de Castañeda Františkovi z Ditrichštejna (Janov, 14. 8. 1627)

Oñateho. Vždy se ale jednalo o letmou informaci, že připlul do Janova nebo naopak odplul zpět do Španělska.¹⁴⁴

Již od prvního dopisu roku 1628, kdy 1. ledna odeslal markýz kardinálovi novoroční přání, se nejdominantnějším rysem jejich korespondence staly události války o dědictví mantovské. Současně s přáním zmínil tehdy Castañeda teprve začínající nástupnickou krizi v Mantově, když kardinála upozornil na smrt mantovského vévody. V několika následujících dopisech se žádné nové informace neobjevovaly a Castañeda jen opakoval, že se čeká na vyjádření Prahy a Madridu. Po celý rok 1628 napsal Castañeda jen málo dopisů, ve kterých by se o Mantově alespoň několika slovy nezmínil. Často i psal, že ohledně tamní situace nemá žádné zprávy, tudíž se kardinál pravděpodobně vyptával a zdá se, že situace byla Ditrichštejnovou prioritou v komunikaci s markýzem. V dopise ze 4. března markýz sliboval, že kardinálovi napíše vše, co se k němu ohledně Montferratu donese.¹⁴⁵

Ditrichštejnův vlastní postoj vůči válce nebyl v dopisech rozebírán. Castañeda byl ale samozřejmě na straně Španělska, tedy na straně Ferranteho Gonzagy. V lednu 1629 napsal, že Karel Gonzaga byl v Montferratu obklíčen a čeká na posily z Francie. Ditrichštejna ale ujišťoval, že se žádný Francouz přes Janov nedostane.¹⁴⁶ Toto ujištění naznačuje, že se v této záležitosti kardinál přikláněl na stranu císaře a španělského krále. Jde však o pouhou spekulaci, v dopise to nebylo přímo řečeno. Jiný úhel pohledu nabízí skutečnost, že Ditrichštejnův synovec, Maxmilián, sloužil v období mantovské války jako nejvyšší hofmistr císařovny Eleonory Gonzagové. Císařovna však společně s papežem otevřeně podporovala Karla Gonzagu, čímž také vystupovala proti svému manželovi a císaři Ferdinandu II.¹⁴⁷ Pokud Maxmilián z Ditrichštejna sdílel přesvědčení císařovny, pak je možné, že jej podporoval i František. Existují však i další teorie, proč se Ditrichštejn o válku o mantovské dědictví intenzivně zajímal. Například T. Parma ve své práci uvedl, že mohl být vzdáleným příbuzným

¹⁴⁴ Moravský zemský archiv Brno, Rodinný Archiv Ditrichštejnů Mikulov, kart. 430, fol. 385, markýz de Castañeda Františkovi z Ditrichštejna (Janov, 10. 2. 1629).

¹⁴⁵ Moravský zemský archiv Brno, Rodinný Archiv Ditrichštejnů Mikulov, kart. 430, fol. 337, markýz de Castañeda Františkovi z Ditrichštejna (Janov, 4. 3. 1628).

¹⁴⁶ Moravský zemský archiv Brno, Rodinný Archiv Ditrichštejnů Mikulov, kart. 430, fol. 379, markýz de Castañeda Františkovi z Ditrichštejna (Janov, 20. 1. 1629).

¹⁴⁷ Robert BIRELEY, *Ferdinand II, Counter-Reformation Emperor, 1578-1637*, Cambridge 2014, s. 187.

rodu Gonzagů.¹⁴⁸ At' už však bylo Ditrichštejnovo přesvědčení jakékoliv, ocitl se ve velmi napjaté situaci.

Na císařské rozkazy ohledně dění v Mantově se čekalo v Miláně. Právě tady měl pravděpodobně Castañeda agenta, který jej o situaci informoval. Ditrichštejnovi psal například o Francouzích, kteří mířili do Montferratu a tudíž si přál, aby co nejrychleji přišlo rozhodnutí od císařského dvora.¹⁴⁹ Z dopisu je znát naléhavost situace a možná i skrytá prosba, aby se snad kardinál pokusil celou situaci urychlit. Rozhodnutí od císaře Ferdinanda II. ohledně Mantovy a Montferrat přišlo do Milána někdy na přelomu února a března, jelikož Castañeda o něm napsal 4. března. Císař v něm uvedl, že probíhá shromáždění zbraní a chystá se vstup do města.¹⁵⁰ V dopisech byl diskutován i další průběh války o mantovské dědictví až po březen 1630. Na toto téma však existuje mnoho odborných prací a další výčet událostí by nebyl přínosný.

František z Ditrichštejna a markýz de Castañeda byli vlivné osobnosti habsburské politiky, které si podávaly informace o tom, co se k nim doneslo. Tudíž nejen Castañeda, ale i Ditrichštejn svůj protějšek obeznamoval s událostmi kolem něj. Jednalo se především o zprávy z císařského dvora a o průběhu třicetileté války ve střední Evropě.

Když Castañeda na něco v kardinálově dopise reagoval, tak se to mohlo týkat hned několika témat. Jedním z těch nejdůležitějších byl samozřejmě zdravotní stav císaře. Stejně jako kardinálovi psal o nemoci španělského krále Castañeda, tak i Ditrichštejn svého přítele informoval o zdravotním stavu císaře. V říjnu roku 1628 císař vážně onemocněl a Castañeda mu samozřejmě přál brzké uzdravení a v dalších dopisech se dále vyptával, jestli nedošlo ke zlepšení. Opomenutý však nezůstával ani Ditrichštejn, jeho zdravotní stav byl hlavním předmětem zájmu například na přelomu března a dubna roku 1629. Tehdy si Ditrichštejn zranil levou paži a byl měsíc upoután na lůžko. Castañeda se v tomto dopise vyjadřoval velmi emotivně, přál mu osvobození od toho zla a vyjadřoval naděje na brzké zahojení rány, aby mohl kardinálovi i nadále věrně sloužit.

Nad všemi událostmi, které byly Castañedovi předloženy, reagoval buď s lítostí či s radostí. Zdá se, že podobně jako časté otázky na zdraví byly i vyjádřené emoce a podpora očekávaným projevem dobrého přátelství. Tématu přátelství mezi raně novověkou šlechtou se ve své obsáhlé

¹⁴⁸ T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii*, s. 40-41.

¹⁴⁹ Moravský zemský archiv Brno, Rodinný Archiv Ditrichštejnů Mikulov, kart. 430, fol. 335, markýz de Castañeda Františkovi z Ditrichštejna, (Janov, 26. 2. 1628).

¹⁵⁰ Moravský zemský archiv Brno, Rodinný Archiv Ditrichštejnů Mikulov, kart. 430, fol. 337, markýz de Castañeda Františkovi z Ditrichštejna (Janov, 4. 3. 1628).

studii “*“Páni a přátelé” v myšlení a každodenním životě české a moravské šlechty na prahu novověku*” věnoval historik Václav Bůžek. Na rozdíl od agentů nešlo o službu patronovi, ale o vzájemnou dohodu, jež byla pro raný novověk běžná. Jednalo se de facto o povinnou společenskou praxi, která udržovala dobré jméno jednotlivého šlechtice i celého rodu. V. Bůžek “*pány a přátelé*” shrnul do několika skupin, které ke společenskému okruhu mohli patřit. V první řadě zahrnul příbuzenstvo dotyčného šlechtice¹⁵¹, což u Františka z Ditrichštejna máme doloženo především s jeho nejmladší sestrou Beatriz. Petr Mata tyto osoby nazval „*krevní*“ či „*přirození*“ přátelé, což byly pojmy, jež se používali v soudobé korespondenci.¹⁵² Přátelské vztahy mohl šlechtic udržovat i s urozenými, kteří pocházeli ze stejné oblasti nebo přímo se svými sousedy. U této skupiny mohla být velkou výhodou častější příležitost k osobnímu setkání.¹⁵³ Petr Mata ale „*pány a přátelé*“ rozlišoval do více skupin na základě toho, že pod tímto pojmem někteří šlechtici označovali například své klienty či služebnictvo z řad nižší šlechty.¹⁵⁴

I přes neformálnost vztahů přátelského charakteru bylo pro zasvěcené rody klíčové udržení určitých pravidel komunikace a chování. Patrně nejdůležitější součástí těchto společenských ustanovení bylo udržení oboustranné spokojenosti, tudíž z toho obě strany museli mít nějaké potěšení nebo užitek. Přátelé si měli samozřejmě poskytnout podporu a pomoc, pokud by bylo třeba, a také se zajímat o život a zdraví toho druhého.¹⁵⁵

V několika málo dopisech také markýz zmínil Ditrichštejnova španělského sekretáře Diego Musseta. Zdá se, že Musset v dopisování kardinála mnohdy zastupoval. V období nemoci byly jeho služby jistě využívány. Kromě zdraví byla hlavním diskutovaným tématem politika a válečné konflikty, jak již bylo ukázáno v předchozí části. Castañeda pochopitelně reagoval na ty nejzásadnější informace v kardinálových dopisech. Kromě bitvy u Lutteru nebo návštěvy saských vévodů obdržel v prosinci i informaci, že Ferdinand III., syn císaře Ferdinanda II., byl v Praze korunován českým králem. Jeho otec mu tímto způsobem potřeboval zaručit

¹⁵¹ V. BŮŽEK, „*Páni a přátelé*“ v *myšlení a každodenním životě české a moravské šlechty na prahu novověku*, s. 231-232.

¹⁵² P. MAŤA, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, s. 641.

¹⁵³ V. BŮŽEK, „*Páni a přátelé*“ v *myšlení a každodenním životě české a moravské šlechty na prahu novověku*, s. 233-234.

¹⁵⁴ P. MAŤA, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, s. 646.

¹⁵⁵ V. BŮŽEK, „*Páni a přátelé*“ v *myšlení a každodenním životě české a moravské šlechty na prahu novověku*, s. 240-254.

nástupnictví, i když sám vládl ještě dalších deset let. Lze předpokládat, že se kardinál korunovace a následné slavnosti účastnil, Castañedu totiž patrně potěšilo, že kardinál tento den oslavil s přáteli.¹⁵⁶

V létě 1627 probíhala kampaň ve Slezsku, během které byly císařskými vojsky vyhnány stálé dánské posádky, které oblast okupovaly. Současně ale probíhalo i obléhání města Groenlo v Nizozemí. Původně bylo ovládané Španělskem, v červenci a srpnu 1627 jej ale oblehla dánská a anglická vojska, která jej také v srpnu získala. Castañeda se tak v jediném dopise radoval nad císařskými úspěchy ve Slezsku a zároveň vyjadřoval lítost nad ztrátou Groenlo. Zvláštností ale je, že Ditrichštejn psal o událostech v Groenlo předčasně, alespoň podle Castañedy, již v dopise z 10. srpna. Pravděpodobně tedy psal pouze o svých předpokladech, jak obležení města dopadne.¹⁵⁷

Málokdy si psali o každodenních záležitostech, kromě nemocí, a spíše se věnovali těm politickým. Psali si sice o svých cestách či návštěvách, ale z dopisů je znát, že byl za vším účel a jejich dopisování spíše oboustranně výhodná dohoda. Ditrichštejn markýze informoval o svých cestách především do Vídně či do Mikulova. V Mikulově měl od nástupu Matyáše na císařský trůn sídlo, aby mohl být blíže Vídni. Trvale sídlil v Brně a Mikulov patrně využíval k odpočinku při cestě na císařský dvůr. Tato skutečnost se projevila v dopisech na počátku roku 1628. Již před novým rokem dorazil kardinál do Mikulova. V dopise z 12. února se Castañeda těšil nad kardinálovým dobrým zdravím a příjezdu do Vídně.¹⁵⁸ Nenapsal ovšem datum, ze kterého pocházel Ditrichštejnův dopis, což bylo pro Castañedu neobvyklé. Ve většině dopisů pro orientaci uváděl, na který kardinálův dopis odpovídal. Ditrichštejn se ve Vídni ale zřejmě zdržel déle, jelikož později markýz obdržel dopis z konce ledna, kde mu kardinál vyložil některé císařovy válečné úspěchy a plány na následující léto.

Ve způsobu psaní diskutovaných písemností se přes celé období neobjevovalo nic nového. Castañeda v každém dopise dodržuje stále dokola stejné formule. P. Marek ve své práci psal o tradiční osnově dopisů. Tato osnova se skládala ze „*salutatio*“ neboli pozdravu, poté

¹⁵⁶ Moravský zemský archiv Brno, Rodinný Archiv Ditrichštejnů Mikulov, kart. 430, fol. 319, markýz de Castañeda Františkovi z Ditrichštejna (Janov, 27. 12. 1627). K tématu korunovace Ferdinanda III. Práce Jiří HRBEK, *České barokního korunovace*, Praha 2010.

¹⁵⁷ Moravský zemský archiv Brno, Rodinný Archiv Ditrichštejnů Mikulov, kart. 430, fol. 295, markýz de Castañeda Františkovi z Ditrichštejna (Janov, 10. 9. 1627).

¹⁵⁸ Moravský zemský archiv Brno, Rodinný Archiv Ditrichštejnů Mikulov, kart. 430, fol. 331, markýz de Castañeda Františkovi z Ditrichštejna (Janov, 12. 2. 1628).

následovalo „*exordium*“ neboli úvod.¹⁵⁹ V této část dopisů se Castañeda většinou opakoval. Téměř vždy napsal datum, kdy obdržel poslední dopis, nebo si naopak stěžoval, že žádný dopis neobdržel. Poté se radoval ze zpráv ohledně kardinálova dobrého zdraví, nebo vyjadřoval starost, že dlouho neobdržel o jeho zdraví zprávu. Ditrichštejna oslovoval „*vuestra merced*“ přeloženo jako „*vaše milost*“ a sám sebe označoval za jeho věrného služebníka. Mnohdy používal frázi „*cuyas manos beso mil vezes*“, tedy „*tisíckrát líbám Vaše ruce.*“ Mezi dochovanými písemnostmi jsou však i výjimky, kdy hned bez úvodu přešel hned k událostem, kvůli kterým dopis psal. Této části dopisu se říká „*narratio*“.¹⁶⁰ Na závěr přál markýz Ditrichštejnovi dlouhá leta a ať jej Bůh opatruje. I přes vřelé fráze si však patrně nebyli blízcí. Ani v jednom ve všech dochovaných dopisech, co jsem měla k dispozici, se nedomlouvali na osobním setkání. Také se v jejich korespondenci neobjevil žádný podobný projev přízně, jako například ve zmíněném dopisu od španělského vyslance Osoňy. Korespondence mezi Ditrichštejnem a Castañedou tedy probíhala zřejmě čistě za účelem informovanosti bez nějakých bližších vazeb.

V. Závěr

Tato práce vznikla za účelem přiblížit osobnost kardinála Františka z Ditrichštejna a jeho informační síť v habsburské monarchii, Itálii a Španělsku. Kardinál František z Ditrichštejna byl celoživotně vázaný na papeže a na dva nejvlivnější panovníky své doby, císaře a katolického krále. Vazby k Hispánské monarchii měl dané již od narození. Františkova matka byla původem z významné španělské rodiny z řad aristokracie, zatímco otec Adam z Ditrichštejna si vybudoval slibnou kariéru na španělském dvoře. K tomuto tématu se v mé práci váže první část první kapitoly, kde byla rozebrána životní dráha obou rodičů Františka z Ditrichštejna.

V další části jsem se zaměřila na dobu, kdy Ditrichštejn studoval v Praze a posléze v Římě. Hlavní pozornost byla věnována jeho času v Římě, jež na něj měl značný vliv. Mimo jiné i díky svému předurčení k duchovnímu životu si Ditrichštejn vybudoval silné vazby k papeži a italskému prostředí. Ovlivnil jej zejména blízký vztah s papežem Klementem VIII., kterého znal již v době, kdy byl „jen“ kardinálem. Klement VIII. přijal Františka z Ditrichštejna pod svá křídla i díky dlouholeté známosti s jeho otcem, Adamem. Papež

¹⁵⁹ P. MAREK, *Svědectví o ztrátě starého světa*, České Budějovice 2005, s. 25-28.

¹⁶⁰ Tamtéž.

Klement VIII. se do velké míry zasloužil o Františkův karierní vzestup, zejména o jeho poměrně brzké jmenování kardinálem roku 1599. Podkapitola se věnuje i kardinálovu dalšímu životu poté, co byl téhož roku jmenován i olomouckým biskupem a odešel na Moravu. Často cestoval do Prahy, kde působil na císařském dvoře Rudolfa II. a dokonce získal pozici prezidenta tajné rady. Po smrti Rudolfa II. sloužil Ditrichštejn i jeho následovníkům. Své schopnosti zužitkoval Ditrichštejn především během stavovského povstání, kdy mu Ferdinand II. dal na starost postihy moravských vzbouřenců. Díky tomu mohl kardinál splatit všechny své dluhy a nahromadit obrovský majetek. Podkapitola končí kardinálovou smrtí v roce 1636. Podkapitola s názvem „František z Ditrichštejna a jeho španělské kořeny“ vznikla ve snaze přiblížit vliv španělského původu matky Margarity de Cardona na Ditrichštejnův život a jeho postoj vůči němu.

Druhá kapitola nesoucí název „*Kardinál František z Ditrichštejna a jeho informační síť*“ v první podkapitole nastiňuje vztahy s římskými agenty. Zaměřila jsem se pouze na dva z nich, a to sice Fabia Ursoliniho a Jacoma Olivieriho. Jejich život po dobu, co působili ve službách Františka z Ditrichštejna, jsem v kapitole shrnula především na základě práce T. Parmy.¹⁶¹ Kromě jednotlivců jsem zde věnovala pozornost i obecnějším funkcím a zodpovědnostem agentů, které byli v novověku běžné. Poté se práce soustředí především na kardinálovy španělské kontakty – tedy na jeho sestru Beatriz a španělské vyslance na císařském dvoře. Beatriz, markýza de Mondéjar, byla pro svého bratra důležitou informátorkou. Celoživotně si dopisovali a byli si vzájemně oporou. Z toho důvodu jsem jednu podkapitolu věnovala právě Beatriz a těm okamžikům, ve kterých se tato skutečnost nejvíce zrcadlí. Kariéře čtyř španělských vyslanců, a to sice Baltasara de Zuñigy, hraběte de Oñate, hraběte de Osoña a nakonec markýze de Castañeda, se věnuji v další podkapitole. I když všichni zastávali stejnou pozici a sloužili katolickému králi, tak se směr španělské politiky na císařském dvoře často měnil, a tudíž byly různorodé i vztahy Ditrichštejna s vyslanci.

Nejvíce prostoru a poslední podkapitola byla věnována markýzi de Castañeda, jelikož z jeho korespondence jsem čerpala na následující kapitole. Psala jsem zde o jeho mládí, například jak získal svůj titul „*Castagneto*“ neboli „*Castañeda*“. Kromě toho jsem ale pozornost věnovala i jeho další životní dráze ve službách arcivévody Albrechta a později na pozici španělského vyslance hned v několika evropských centrech – v Janově, Londýně a ve Vídni.

¹⁶¹ T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii*.

V korespondenci, jež jsem měla k dispozici, nebyla ani zmínka o tom, jak se s Ditrichštejnem seznámili. Právě proto jsem část následující kapitoly „*Korespondence Františka z Ditrichštejna s markýzem Castañedou*.“ věnovala i nejpravděpodobnějším teoriím, jak k seznámení mohlo dojít. Zmínila jsem například i možné příbuzenství, ale nejslibnější teorií se zdálo setkání skrze dvůr arcivévody Albrechta v Bruselu, se kterým byli oba spjati. Dále jsem se již věnovala především španělské korespondenci. Dopisy, které mi byly k dispozici, pocházejí z let 1626 až 1630, kdy Castañeda pobýval v Janově. Tyto písemnosti dosud nebyly zpracovány, a tudíž bylo cílem třetí kapitoly nastínit vztah a hlavní oblasti zájmu markýze Castañedy a Františka z Ditrichštejna. V této části jsem se také zabývala problematikou tzv. trojí loajality. Ukazovala se především v dopisech, kdy Castañeda Ditrichštejna průběžně informuje o situaci během války o mantovské dědictví, během které stál Papež na opačné straně než císař a katolický král. Válečné konflikty patřily mezi hlavní témata Castañedových dopisů. I když používal vůči Ditrichštejnovi velmi vřelá slova, tak nikdy nemluvili o společném setkání či například o vzájemném zaslání portrétů jako například Ditrichštejn s vévodou z Osoña. Abychom opravdu pochopili vztah mezi markýzem Castañedou a kardinálem Ditrichštejnem, museli bychom mít k dispozici i dopisy adresované Castañedovi. V každém případě jsou zmíněné písemnosti unikátním příkladem komunikace mezi šlechtici v první polovině 17. století.

VI. Conclusion

The goal of this bachelor thesis was to introduce cardinal Franz Dietrichstein and his information network in the habsburg monarchy, Italy and Spain. Cardinal Franz Dietrichstein has had ties to the Pope, and two european rulers – the roman emperor and the catholic king – for almost all of his life. Franz's mother, Margarita de Cardona, was a member of an aristocratic Spanish family and his father Adam Dietrichstein had built a successful career in Madrid. This meant, that Franz Dietrichstein was tied to Spain since birth. The lives of both his parents are the topic of the first part of the first chapter.

The next part is dedicated to the time, when Franz studied in Prague and later in Rome. The main focus of this part was his time in Rome, since it had a profound impact on him later in life, since this was when he built strong connections with the Pope and Italy in general. Dietrichstein was especially close with cardinal Ippolito Aldobrandini – the future Pope Clement VIII. This relationship was the result of his destiny to pursue a spiritual career and of the friendship that his father and Aldobrandini shared. The relationship with Clement VIII. had a huge impact on Franz's life, as it sped up his career and he was named cardinal

before he reached the age of thirty in 1599. This was the same year Dietrichstein was elected as the bishop of Olomouc. Therefore this chapter also mentioned his departure for Moravia and his career at the imperial court in Prague, and later in Vienna – especially during the Bohemian revolt. During the Bohemian revolt, the emperor had tasked Dietrichstein with punishing the rebels in Moravia – Franz did this through confiscating their properties, which has allowed him to pay all his debts and become a very rich man. The chapter ended with Dietrichstein's death in 1636. It was mentioned earlier, that Franz's mother was of Spanish descent. How Dietrichstein felt about this legacy and in what ways it affected him, was the main focus of the last part of the first chapter.

The second chapter's focus was Dietrichstein's information network. The first part of the chapter focused on Dietrichstein's relationship with his Roman agents. I only mentioned two of them, Fabio Ursolini and Jacomo Olivieri. The main source of information about the lives of these two agents, during the time they were a part of Dietrichstein's information network, was the book by T. Parma¹⁶². The concern of the chapter was not the lives of individual agents, but rather the functions that were typical for an agent in the 17th century. This bachelor thesis also discussed Franz's Spanish contacts – his sister, Beatriz, and the Spanish ambassadors at the imperial court. Beatriz, marquis de Mondéjar, was a very important informant to her brother. They exchanged letters regularly during their lifetime and helped each other numerous times. This is why one subchapter is dedicated to Beatriz and the occasions at which she was able to affect her brother's life from afar. They had an along the way. Only four Spanish ambassadors were mentioned – Baltasar de Zúñiga, count de Oñate, count de Osoña and marquis de Castañeda. Even though they all represented the Catholic king and the same principles, the focus of Spanish politics in the Habsburg monarchy was always changing and so were the relationships of Dietrichstein with the ambassadors.

The last part of the second chapter was dedicated to marquis de Castañeda, as it was his correspondence with Dietrichstein, that I discussed in the following chapter. In this part I attempted to provide some context to his life before he was a Spanish ambassador, for example how he had obtained the title „Castañeda.“ In his youth he was in service to archduke Albrecht, later he was named as ambassador in several European centres – Genoa, London, and Vienna.

Since there was no information in the letters about how Dietrichstein and Castañeda came to know each other, the beginning of the third chapter was dedicated to this very topic. I

¹⁶² T. PARMA, *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii*.

discussed a few theories on how they could have crossed paths before Castañeda came to Genoa and even considered that they could have been relatives. The most likely theory seemed to be them meeting through a common acquaintance, archduke Albrecht, at his court in Brussels. The rest of this chapter was dedicated to the analysis of Castañeda's letters. The letters available to me come from the period 1626 to 1630. This was during the time Castañeda was a Spanish ambassador in Genoa. The goal of analysing their correspondence was to bring light to their relationship and main topics of interest for both Castañeda and Dietrichstein. This thesis talks a little bit also about the challenges of Dietrichstein being loyal to both Habsburg rulers and the Pope. This could be seen mainly in the letters, where Castañeda frequently updated Dietrichstein on the situation during the war of Mantuan succession, when the Habsburgs stood against the Pope. The war was also one of their main topics and they never spoke of seeing each other or even sending portraits to one another as in the case of an earlier Spanish ambassador in Vienna, count de Osoña. To fully understand their relationship, it would be necessary to have access to the letters written by Dietrichstein. But either way these letters are a great example of the style of communication between nobles in the early 17th century.

VII. Zdroje

Prameny:

Moravský zemský archiv Brno, Rodinný Archiv Ditrichštejnů Mikulov, kart. 430, fol. 252-438.

Moravský zemský archiv Brno, Rodinný Archiv Ditrichštejnů Mikulov, kart. 439, fol. 5.

Literatura:

BAĎURA Bohumil, *Ditrichštejnové a Španělsko*, in: Ivo Barteček (ed.), *České země a Španělsko: Z dějin česko-španělských vztahů*, Ostrava 1996, s. 41-58.

BAĎURA Bohumil, *Hospodářské zájmy Ditrichštejnů ve Španělsku v 16.-18. století*, in: Jižní Morava: vlastivědný sborník, sv. 49, Brno 2010, s. 55-100.

BAĎURA Bohumil, *Markýza de Mondejar*, Jižní Morava vlastivědný sborník č. 40, 2004, s. 81-108; Jižní Morava vlastivědný sborník č. 41, 2005, s. 52-82.

BALCÁREK Pavel, *Dobývateľ Mantovy*, Studie Muzea Kroměřížska, 1990, s. 76-92.

BALCÁREK Pavel, *Kardinál František Ditrichštejn 1570-1636. Gubernátor Moravy*, České Budějovice 2007.

BIRELEY Robert, *Ferdinand II, Counter-Reformation Emperor, 1578-1637*, Cambridge 2014.

BŮŽEK Václav, „Páni a přátelé“ v myšlení a každodenním životě české a moravské šlechty na prahu novověku, *Český časopis historický* 100, 2002, s. 229-264.

DE CRUZ Vanessa, *Korespondence Anny z Ditrichštejna, agentky a informátorky své rodiny na madridském dvoře*, in: Václav Bůžek (ed.), *Šlechta raného novověku pohledem českých, francouzských a španělských historiků*, České Budějovice 2009, s. 134-149.

EDELMAYER Friedrich– STROHMAYER Arno(edd.), *Die Korrespondenz der Kaiser mit ihren Gesandten in Spanien. Briefwechsel 1563-1565*, Wien-München 1997.

EDELMAYER Friedrich, *Honor y Dinero: Adam de Dietrichstein al Servizio de la Casa de Austria*, *Studia Historica Historia Moderna* 11, (1993) s. 89-116.

FABER Peter, *Valdštejn. Vojevůdce a mírotvůrce. Vizionář v třicetileté válce*, Praha 2019.

GONZÁLEZ CUERVA Ruben, *Baltasar de Zúñiga: una encrucijada de la Monarquía Hispana : (1561-1622)*, Madrid 2012.

GONZÁLEZ CUERVA Ruben, *From the Empress to the Ambassador: the “Spanish Faction” and the Labyrinths of the Imperial Court of Prague, 1575-1585*, *Librosdelacorte.es, Monográfico 2, Año 7*, 2015, s. 11-25.

GONZÁLEZ CUERVA Ruben, *La forma de lo informal: los agentes del cardenal Dietrichstein*, in: Guillermo Nieva Ocampo – Ruben González Cuerva, Andrea Mariana

Navarro (edd.), *El príncipe, la corte y sus reinos: agentes y prácticas de gobierno en el mundo hispano* (ss. XIV-XVIII), Tucumán 2016, s. 253-276.

GONZÁLEZ CUERVA Ruben, *Vienna, the Spanish Ambassador and the Nuncio: the 3rd Marquis of Aytona and the Fading Catholic Alliance (1624-1629)*, *Theatrum Historiae* 23, Pardubice 2019, s. 113-132.

GONZÁLEZ TORNEL Pablo, *Forging an Image for the Spanish Monarchy in Seventeenth-Century Rome: Habsburg Religiosity and Visual Propaganda*, *Hispanic Research Journal* vol. 19, 2018, s. 481-499.

HENGERER Mark, *Kaiser Ferdinand III. (1608-1657)*, Eine biographie, 2012.

HRUBÝ František, *Pád českého povstání na Moravě r. 1620*, *Český časopis historický: Historický klub* 29, Praha 1923, s. 71-120.

ELLIOT John Huxtable, *Richelieu and Olivares*, Cambridge 1991.

CHUDOBA Bohdan, *Španělé na Bílé hoře*, Praha 1945.

JAITNER Klaus, *Die Hauptinstruktionen Clemens' VIII. für die Nuntien und Legaten an den europäischen Fürstenthöfen 1592-1605*, Tübingen 1984.

JUŘÍK Pavel, *Moravská dominia Liechtensteinů a Dietrichsteinů*, 2009.

KELLER Katrin, *Hofdamen: Amtsträgerinnen im Wiener Hofstaat des 17. Jahrhunderts*, Wien 2005.

KNOZ Tomáš, *Pobělohorské konfiskace na Moravě*, in: Tomáš Knoz (ed.), *Morava v době renesance a reformace: Sborník příspěvků proslovených ve dnech 6. ledna až 24. února 1999 v rámci přednáškového cyklu Moravského zemského muzea v Brně*, Brno 2001, s. 81-95.

KOTYK Jiří, *Maxmilián z Pernštejna (1575-1593)*, in: *Heraldika a genealogie*, Praha 1997, s. 189-198.

LIBOSVAR Zdeněk, *Moravský biskup František Dietrichštejn*. Olomouc 1994.

LINARES GONZÁLEZ Héctor, *Las encomiendas de las órdenes militares castellanas (ss. XVI-XVII). Santiago, Calatrava y Alcántara: Una aproximación bibliográfica (1975-2017)*, in: *Tiempos Modernos*, 2017, s. 1-25.

LUSKA Stanislav, *Španělská korespondence Adama z Ditrichštejna*, Masarykova univerzita v Brně 2014, s. 41.

MAREK Pavel, *Cardinal Purple for Maximilian of Pernstein. A Contribution to Aristocratic Women's Political Communication*, *Theatrum Historiae* 23, Pardubice 2019, s. 97-111.

MAREK Pavel, *Ein Bruderzwist im Hause Habsburg (1608-1611)*, in: Václav Bůžek (ed.), *Opera Historica* 13, České Budějovice 2010, s. 179-209.

MAREK Pavel, *Komunikace šlechticů mezi Prahou a Madridem v 16. a 17. století*, in: Václav Bůžek (ed.), *Šlechta raného novověku pohledem českých, francouzských a španělských historiků*, *Opera Historica* 13, České Budějovice 2009, s. 427-466.

MAREK Pavel, *La embajada en la corte imperial (1558-1641). Figuras de los embajadores y estrategias clientelares*, Praha 2013.

MAREK Pavel, *Pernštejnské ženy. Marie Manrique de Lara a její dcery ve službách habsburské monarchie*, Praha 2018.

MAREK Pavel, *Politický vliv Španělska a papežského státu na císařském dvoře Ferdinanda II.*, Časopis Matice moravské 126, 2007, s. 285-318.

MAREK Pavel, *Svědectví o ztrátě starého světa: manželská korespondence Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic a Polyxeny Lobkovické z Pernštejna*, České Budějovice 2005.

MAREK Pavel, *"Španělská strana" na císařském dvoře? K problematice jednoho pojmu z politických dějin*, Český časopis historický 113, 2015, s. 965-990.

MAŤA Petr, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004.

MUR I RAURELL Anna, „*La Mancha Roja*“ y „*la Montaña Blanca*“, Praha 2018.

OSBORNE Toby, *Dynasty and Diplomacy in the Court of Savoy*, Cambridge 2002.

PARMA Tomáš, *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii. Prostředky a metody politické komunikace ve službách moravské církve*, Brno 2011.

PARROTT David, *The Mantuan Succession: A Sovereignty Dispute in Early Modern Europe*, English Historical Review 112, 1997, s. 20-65.

TENORA Jan, *František kardinál Ditrichštejn. Jeho mládí, volba za biskupa a začátek biskupství*, Brno 1906.

TENORA Jan, *Účast kardinála Dietrichštejna za bojů mezi arciknížetem Matyášem a Rudolfem II. roku 1608*, Brno 1917.

VAN DER WYHE Cordula, *Isabel Clara Eugenia: Female Sovereignty in the Courts of Madrid and Brussels*, London 2011.

VOCELKA Karl, *Habsburgische Hochzeiten 1550-1600: : Kulturgeschichtliche Studien zum manieristischen Repräsentationsfest*, Wien 1976.

ZUBER Rudolf, *Mladá léta kardinála Ditrichštejna*, Praha 1946.

Elektronické zdroje:

SÁNCHEZ MARTIN Juan Luis, *Sancho de Monroy y de Zúñiga*, Real academia de la historia, <http://dbe.rah.es/biografias/21215/sancho-de-monroy-y-de-zuniga> (18. 10. 2019)